

Rapport

Utredning av Islamiska Shiasamfundet och dess medlemsföreningar

IBN RUSHD
STUDIEFÖRBUND

Fastställd av Ibn Rushds förbundsstyrelse 2022-10-29

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	2
Inledning.....	3
Studieförbundet Ibn Rushd	3
Bakgrund till utredningen	4
Syfte och mål	4
Metod.....	6
Arbetsgrupp	6
Kartläggning	6
Granskningsområde	7
Informationsinhämtning och analys	7
<i>Verksamhetsanalys</i>	8
<i>Analys av dokumentation</i>	8
<i>Analys av tidigare kontroller</i>	9
<i>Intervjuer</i>	10
<i>Analys av rutiner</i>	11
Resultat och bedömning.....	11
Granskningens omfattning	11
Granskningsresultat	13
Analys.....	19
Samarbetet med Islamiska Shiasamfunden i Sverige	19
Samarbetet med lokala samverkansparter	21
Ibn Rushds rutiner för samverkansparter	23
Slutsats	24
Konsekvenser av utredningen	26
Åtgärder för att hantera den aktuella situationen	26
Förebyggande åtgärder och utvecklingsarbete	27
Utredningslogg	28
Referenslista.....	29
Bilaga 1 - Granskningsresultat lokala samverkansparter.....	30
Bilaga 2 - Rutin för research inför verksamhet	41
Bilaga 3 – Juristutlåtande	45

Sammanfattning

I maj 2022 inledde studieförbundet Ibn Rushd en utredning av medlemsorganisationen Islamiska Shiasamfunden i Sverige (ISS). Bakgrunden var ett reportage av Uppdrag granskning i Sveriges Television som granskat om shiamuslimska församlingar i Sverige utför vigslar för tidsbegränsade äktenskap som ingås av kvinnor i utsatt situation mot betalning, något som liknas vid prostitution. I reportaget svarar några av de som kontaktats att de kan hjälpa till med ett sådant upplägg. Flera av församlingarna som kontaktats är medlemmar i Islamiska Shiasamfunden i Sverige. Ibn Rushd tar starkt avstånd från det som framkommit i reportaget och har med utgångspunkt i statsbidragsvillkoren för stöd till studieförbund samt Ibn Rushds värdegrund och riktlinjer därför granskat förbundets berörda samarbeten och verksamheter.

ISS är ett partipolitiskt obundet, ideellt och religiöst trossamfund och en paraplyorganisation för shiamuslimska föreningar i Sverige. Organisationen har 52 medlemsföreningar, ca 40 000 registrerade medlemmar och 4 921 personer som var registrerade som avgiftsskyldiga 2021. Utöver det betjänar ISS ca 6 000 regelbundna deltagare. Ibn Rushds utredning omfattar sex av ISS:s medlemsföreningar och en förening som inte är medlem till ISS. I utredningen har vi gjort en kartläggning av dessa och granskat ISS, föreningarna och verksamheten för att säkerställa att de är i linje med Ibn Rushds värdegrund och följer statsbidragsvillkoren och Ibn Rushds riktlinjer. Granskningen har baserats på utdrag ur verksamhetsredovisningssystem och arkiv, distriktens dokumentation om samarbeten och verksamhet samt intervjuer med föreningsrepresentanter, cirkelledare och Ibn Rushd-medarbetare. Denna rapport beskriver inledningsvis bakgrund, syfte och mål med utredningen, därefter metod, granskningsresultat och analys. Slutligen beskrivs konsekvenser av utredningen och de åtgärder och förebyggande insatser som Ibn Rushd ämnar vidta. Detaljerat granskningsresultat för de lokala samverkansparterna finns i bilaga 1.

Utredningen visar att ISS och de lokala föreningar Ibn Rushd samarbetat med har en demokratisk struktur och värdegrund som är inom ramarna för statsbidragsvillkoren och Ibn Rushds riktlinjer. Enligt Uppdrag granskning är det två representanter från Ibn Rushds lokala samverkansparter som uttalat sig positivt till det föreslagna upplägget för tidsbegränsade äktenskap. Men flera av föreningarna menar att det inte är personer som företräder föreningarna som kontaktats i

reportaget, och tar avstånd från det som framkommit. Ibn Rushd bedömer att det som framkommit i reportaget inte har sanktionerats av eller speglar organisationernas värdegrund, men att individer som uttryckt sig positivt i reportaget agerat felaktigt på grund av bristande rutiner. Ibn Rushd föreslår ett antal åtgärder för att hantera situationen och implementera förebyggande insatser. Vi ska stärka det gemensamma värdegrundsarbetet med ISS och de lokala samverkansparterna genom utbildningsinsatser med fokus på värdegrund och att höja kunskapen om juridiska och religiösa vigsselfrågor och sociala aspekter, samt stärka kompetensen hos företrädare som kommer i kontakt med utsatta personer. I utredningen har sju studiecirkel och 711 studietimmar identifierats som felrapporterade. Studiematerial och arbetsplaner som rapporterats stämmer enligt samtal med cirkelledare inte överens med det som rapporterats och därför stryks dessa ur rapporteringen. Som utvecklingsinsats kommer vi mot bakgrund av det satsa på stärkta rutiner för användning av studiematerial och arbetsplaner.

Islamiska Shiasamfunden har genomfört en egen utredning parallellt med Ibn Rushds utredning. Ibn Rushd har vid sammanställning av denna rapport inte tagit del av Islamiska Shiasamfundens utredningsresultat och kommer att genomföra en slutlig analys och bedömning av ärendet när vi tagit del av den.

Inledning

Studieförbundet Ibn Rushd

Ibn Rushd är ett studieförbund med fokus på mångfald, rättigheter och livsåskådning. Vårt utbud av studiecirkel och kulturarrangemang skapar delaktighet och bidrar till att människor med olika bakgrund möts, stärks och lär sig tillsammans. Med folkbildning som verktyg arbetar vi för ett samhälle där demokratin inkluderar alla. Ibn Rushd står bakom allas lika värde och tar avstånd från våld och våldsbejakande extremism. Studieförbundet har fem nationella medlemsorganisationer och ca 200 samverkansparter på lokal nivå.

Bakgrund till utredningen

Den 11 maj 2022 sände Uppdrag granskning i Sveriges Television reportaget "Sexköp i Allahs namn"¹. I reportaget kontaktas ett antal personer i shiamuslimska församlingar runt om i landet och får svara på frågor om tidsbegränsade giftermål ("mut'ah" inom shiaislam), i reportaget kallat "njutningsäktenskap". Tidsbegränsade äktenskap inom shiaislam är något som kan jämföras med den kristna förlovningen. Men i reportaget lyfts att det finns kvinnor i utsatt situation som kan ha farit illa då de mot betalning ingått tidsbegränsade äktenskap, något som liknas vid prostitution. I reportaget försöker Uppdrag granskning med hjälp av falska identiteter och påhittade scenarion ta reda på om företrädare för de kontaktade församlingarna går med på liknande upplägg. Av de 26 personer som Uppdrag granskning kontaktat i reportaget uttryckte två från Ibn Rushds samverkansparter enligt reportaget att de var positiva till upplägget. Med anledning av att flera församlingar i reportaget är kopplade till studieförbundet Ibn Rushds nationella medlemsorganisation Islamiska Shiasamfunden i Sverige (ISS), samt att Ibn Rushd haft samarbete med sju av dessa, inledde Ibn Rushd en utredning.

Syfte och mål

Ibn Rushd har som studieförbund och mottagare av statsbidrag ett stort förtroende att förvalta. Organisationen har ett ansvar att säkerställa att tilldelade medel används i enlighet med fastställda anvisningar i villkoren för statsbidrag, studieförbundens gemensamma överenskommelser, kommuner och regioners riktlinjer för stöd till studieförbunden, samt Ibn Rushds interna riktlinjer. Det är av yttersta vikt att all verksamhet förbundet arrangerar i vår öppna verksamhet och i samverkan upprätthåller den värdegrund folkbildningen vilar på. I denna utredning har verksamhet och samarbeten granskats med utgångspunkt i:

- Statsbidragsvillkorens grundläggande villkor som säger att:
"studieförbundet ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och för grundläggande demokratiska värderingar och får inte bedriva eller främja antidemokratisk verksamhet"².

¹ Sveriges Television, *Sexköp i Allahs namn*, <https://www.svtplay.se/video/35248745/uppdrag-granskning/uppdrag-granskning-sasong-23-sexkop-i-allahs-namn>. Hämtad 2022-09-21.

² Folkbildningsrådet, *Statsbidrag till studieförbund 2022 – Villkor och fördelning*.

- Ibn Rushds idéplattform som bland annat säger att:

Ibn Rushds vision är att muslimer ska vara en självklar del av Sverige. Det betyder att en person ska kunna vara praktiserande muslim och aktiv i det svenska samhället på samma gång. Det betyder att vi arbetar mot alla former av förtryck, hat, våld och diskriminering mot muslimer. Det betyder samtidigt att vi aktivt skapar plattformar, engagemang och bryggor för att muslimer ska delta och leva i det svenska samhället på lika villkor.

Ibn Rushd verkar utifrån de muslimska värderingarna som syftar till att sprida rättvisa, uttrycka solidaritet, säkra människans frihet, bejaka mångfalden, förorda rådgivning och förespråka möten. Ibn Rushd motsätter sig alla former av extrema yttringar, våld och förtryck.

Ibn Rushd värnar det demokratiska samhället och kämpar för att alla människor ska ha samma värde och rättigheter oberoende av vem man är, hur man ser ut och vad man tror på. Ibn Rushd motverkar alla former av rasism, ojämlikhet och diskriminering.

Utredningen har haft följande syften och målsättningar:

- *Kartläggning*

Att kartlägga vilka, om några, föreningar i Uppdrag gransknings reportage som Ibn Rushd har eller har haft samarbete med på lokalnivå. Att stärka kunskapen om dem och vår medlemsorganisation ISS samt utreda om de uppfyller våra kriterier för samarbete.

- *Värdegrund*

Att säkerställa att Ibn Rushd har samarbeten, både nationellt och lokalt, som är i linje med vår värdegrund och folkbildningens syften och villkor. Vi ska känna oss trygga med och stolta över våra samarbeten och vara säkra på att ingen far illa i våra verksamheter.

- *Verksamhetsanalys*

Att utred vilka, om några, verksamheter Ibn Rushd haft med föreningar som berörs av reportaget, samt analysera dessa verksamheter utifrån aspekter som ämne och innehåll, kvalitet och jämställdhet. Att säkerställa att verksamheten inte avviker från statens syften och villkor eller bryter mot någon av diskrimineringsgrunderna.

- *Analys av rutiner*

Att utreda och analysera hur Ibn Rushds rutiner för samverkan med medlemsorganisationer på riksnivå och samverkansparter på lokal nivå fungerar.

- *Åtgärder och utveckling*

Att fatta beslut om lämpliga åtgärder för berörda samarbeten och verksamheter. Att dra lärdomar för att kunna arbeta förebyggande och utvecklande när det gäller rutiner och kvalitet i samarbeten och verksamhet.

Metod

Arbetsgrupp

Utredningen har genomförts av Ibn Rushds förbundskansli genom en arbetsgrupp med totalt nio medarbetare från olika avdelningar; kanslichef, utvecklingschef, ekonomiansvarig och löneadministratör, kvalitetsutvecklare, kvalitetshandläggare, rapporteringsansvarig, pedagogisk utvecklare samt förbundets organisationssekreterare. Utredningen leddes av ledningsgruppen bestående av förbundschef, kanslichef och utvecklingschef. Beslutande organ var förbundsstyrelsen och dess arbetsutskott.

För att utesluta risk för jäv och intressekonflikter ingick inte anställda som har arbetat eller arbetar nära medlemsorganisationen ISS eller de lokala föreningarna i arbetsgruppen.

Kartläggning

I samband med att Ibn Rushd fick kännedom om Uppdrag granskings reportage tog vi kontakt med vår medlemsorganisation ISS för att samla information om hur ISS och dess medlemsföreningar var berörda samt vilka åtgärder som vidtagits. Ibn Rushds förbundsstyrelses arbetsutskott tog därefter beslut om att frysa alla utbetalningar av kostnadsersättningar och arvoden till samtliga samverkansparter i förbundet. Därefter genomfördes en kartläggning av vilka lokala föreningar som berördes av Uppdrag granskings reportage. Kartläggningen utgick

från en lista på totalt 21 föreningsnamn som Sveriges Television publicerade³ ⁴ efter att reportaget sänts. Listan matchades mot ISS:s medlemslista med föreningsnamn och organisationsnummer, samt mot Ibn Rushds föreningsregister i verksamhetsrapporteringsystemet GUSTAV. Därutöver inhämtades information från Ibn Rushds sex distrikt om eventuella lokala samarbeten som var på väg att inledas, men som ännu inte dokumenterats i GUSTAV. På så sätt identifierades vilka av föreningarna som är medlemmar hos ISS och vilka Ibn Rushd haft eller har samarbete med. Därefter kartlades utbetalda kostnadsersättningar och arvoden till de berörda föreningarna. När kartläggningen färdigställdes tog förbundsstyrelsens arbetsutskott beslut om att utbetalningar till föreningar som inte berördes av reportaget kunde fortgå enligt rutin, men att utbetalningar till föreningar som ingick i reportaget skulle vara fortsatt frysta under utredningens gång.

Granskningsområde

Islamiska Shiasamfundet i Sverige (ISS) valdes in som nationell medlemsorganisation 2008, samma år som Ibn Rushd blev ett självständigt studieförbund. Samarbetet med ISS var dock litet under flera år och konkretiserades först då ett samverkansavtal ingicks år 2019. Vår granskning av samarbetet med ISS som medlemsorganisation omfattar därför främst år 2019-2022. I de fall Ibn Rushd haft samarbeten med lokala föreningar som ingick i Uppdrag granskningens reportage så har utredningen omfattat samarbeten och verksamhet sju år bakåt i tiden (perioden 2015-2021), i enlighet med gällande arkiverings- och bokföringslagstiftning. Dokumentation kopplad till verksamhet som genomförts under 2022, innan utredningen inletts, har även granskats.

Informationsinhämtning och analys

När kartläggningen färdigställdes inhämtades information om medlemsorganisationen ISS och de lokala föreningarna. Information och underlag analyserades enligt metoder beskrivna nedan.

³ Sveriges Television. *Fakta: Så svarade församlingarna i Sverige.*

<https://www.svt.se/nyheter/granskning/ug/avslojar-shiamuslimska-imamer-i-sverige-viger-kvinnor-som-kops-for-sex>. Hämtad 2022-09-21.

⁴ I Uppdrag granskningens reportage framgår ej namn på de personer som kontaktats. ISS har av juridiska skäl inte heller kunnat dela information med Ibn Rushd om personer kopplade till deras medlemsföreningar som förekommit i reportaget. Enligt en juridisk bedömning finns ingen rättslig grund varken för ISS:s utlämnande av eller för Ibn Rushds hantering av dessa personuppgifter (se bilaga 3). Ibn Rushds utredning har därför utgått ifrån Sveriges Televisions lista på föreningsnamn.

Verksamhetsanalys

Verksamhetsanalysen baserades på utdrag ur verksamhetsrapporteringsystemet Gustav samt Ibn Rushds arkiv. Ämne, studiematerial, studie- och arbetsplaner, affischer och annan innehållsbeskrivning samt arrangemangsnoteringar för rapporterade studiecirklar, kulturprogram och annan folkbildningsverksamhet granskades utifrån följande frågor:

- Vilka ämnen har bedrivits med föreningen?
- Hur beskrivs verksamhetens innehåll och syfte i studie-/arbetsplanerna och annan dokumentation?
- Lyfts frågor om jämställdhet i verksamheten? Om ja, på vilket sätt?
- Hur ser könsfördelningen ut för ledare och deltagare i verksamheten?
- Vilka studiematerial har använts i verksamheten? Vilka är författarna till materialen? Har något material använts som kan bedömas som olämpligt eller tveksamt utifrån statsbidragsvillkoren och Ibn Rushds värdegrund?⁵
- Hur har verksamheten utvecklats under samarbetet?
- Är ledarna godkända enligt villkoren? Hur stor andel av ledarna har genomgått cirkelledarutbildning?
- Har verksamheten granskats i tidigare särskilda kontroller, rimlighetskontroller eller utredningar? Om ja, vad visade resultatet?
- Följer verksamheten statsbidragsvillkoren och Ibn Rushds värdegrund?
- Visar granskningen på något som behöver utredas närmare genom t.ex. uppföljning med distriktets medarbetare eller kontakt med ledare och deltagare?

Analys av dokumentation

Dokumentation om berörda samarbeten inhämtades från förbundskansliets och distriktens arkiv. I några fall inhämtades även handlingar från ISS och de lokala samverkansparterna.

Dokumentationen analyserades med syfte att bedöma om medlemsorganisationen ISS och

⁵ Internetsökningar gjordes på material och författare och granskning gjordes av t.ex. beskrivningar, bokrecensioner, artiklar, författares hemsidor och dylikt. Sakkunniga i förbundet granskade materialen, innehållsförteckningar gick igenom och sökningar kopplade till de sju diskrimineringsgrunderna gjordes i materialen. Tidigare granskningar som gjorts i samband med planering av verksamheten följdes även upp. Bedömning från en externt sakkunnig inhämtades för två material.

berörda lokala föreningar är uppbyggda enligt demokratiska principer, samt om deras värdegrund och samarbetena är i linje med Ibn Rushds värdegrund och statsbidragsvillkoren.

Bedömningen gjordes genom granskning av följande dokumentation:

- Samarbetsavtal som enligt Ibn Rushds rutiner (fastställda 2017) ska skrivas i samband med att samarbete inleds.
- Verksamhetsavtal som enligt Ibn Rushds rutiner (fastställda 2017) ska skrivas årligen då verksamheten planeras.
- Föreningshandlingar såsom stadgar, årsmötesprotokoll, konstituerande mötesprotokoll, registreringsbevis från Skatteverket och eventuella hyresavtal.
- Dokumentation från verksamhetsbesök.
- Mötesanteckningar från möten med föreningsrepresentanter och cirkelledare.
- Medarbetares löpande anteckningar om arbetet med verksamheten.

Underlagen granskades utifrån följande punkter:

- Hur beskrivs verksamheten och föreningarna i underlagen?
- Visar underlagen på demokratiskt uppbyggda föreningar som är i linje med Ibn Rushds värdegrund och statsbidragsvillkoren?
- Hur beskrivs arbetet med anordnarskap och värdegrund i underlagen? Är det i linje med statsbidragsvillkoren och Ibn Rushds riktlinjer och rutiner?

Analys av tidigare kontroller

Underlag från ordinarie internkontroller, särskilda kontroller, rimlighetskontroller och utredningar som genomförts på 2015-2022 års verksamhet granskades för att utreda om berörda verksamheter granskats tidigare och vad resultatet visat. Listor för arrangemangsurval, deltagar- och ledarintervjuer, intervjuer med medarbetare, justeringsresultat och rapporter gick igenom.

Analys utifrån diskrimineringsgrunderna

En central del i utredningen handlar om att utreda om samverkansparterna ställer upp på och har agerat utefter Ibn Rushds värdegrund och statsbidragsvillkoren. En del i det är att säkerställa att föreningar och föreningsrepresentanter inte agerat på sätt som går emot dessa. För detta

ändamål har vi använt oss av en checklista som ger stöd i att granska om personer har uttryckt sig eller agerat på sätt som bryter mot svensk lag eller de sju diskrimineringsgrunderna dvs. kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Vi granskade även om personer på något sätt uttryckt hot, hat eller förespråkade våld. Denna *Checklista för research inför verksamhet* har tagits fram av Ibn Rushd och är del av förbundets ordinarie rutiner för kvalitetssäkring i samband med planering av verksamhet. I denna utredning används checklistan däremot för att granska verksamhet som redan genomförts. Granskningen gjordes genom internetsökningar på samverkansparter, samverkansparternas lokaler, styrelseledamöter, cirkelledare, rapporteringsansvariga och medverkande i kulturprogramsverksamhet. Metoden beskrivs närmare i bilaga 2.

Intervjuer

När granskning och analys av verksamhet och dokumentation färdigställdes genomfördes intervjuer med Ibn Rushds distriktschefer och arrangemansansvariga på distriktsnivå som arbetat med berörda verksamheter och haft den primära kontakten med samverkansparterna. I ett fall intervjuades även en tidigare anställd. Intervju genomfördes också med förbundskansliets verksamhetsutvecklare som ansvarat för utveckling av samarbetet med ISS och lokala samverkansparter. Under intervjuerna ställdes frågor om hur och varför samarbetena inletts och om det säkerställts att respektive förening ställer upp på Ibn Rushds värdegrund och folkbildningens villkor. Målsättningar, verksamhetens innehåll och hur man arbetat med anordnarskap, värdegrund och jämställdhetsintegrering utifrån Ibn Rushds jämställdhetsplan diskuterades också. Det ställdes även frågor om kontakten med ledare och deltagare och om medarbetare på något sätt stött på utsatthet hos kvinnor i de berörda föreningarna. Därtill ställdes föreningsspecifika frågor utifrån granskningsgruppens analys av verksamhet och dokumentation. I de fall granskningen visat på något som behövde utredas närmare kontaktades även cirkelledare och deltagare i berörda arrangemang. Då ställdes frågor om vad som lyfts under arrangemanget och hur gruppen använt studiematerialet. I slutet av utredningen genomfördes även samtal med föreningsrepresentanter från de föreningar som Ibn Rushd hade pågående samarbeten med då utredningen inleddes. Frågor ställdes om föreningarnas värdegrund och hur de ställer sig till det som framkommit i Uppdrag gransknings reportage.

Analys av rutiner

I slutskedet av utredningen analyserades hur Ibn Rushds rutiner för samarbeten med nationella medlemsorganisationer och lokala föreningar på distriktsnivå fungerat. Ibn Rushds rutiner för att inleda och dokumentera samarbeten och säkerställa anordnarskap jämfördes med hur processen för respektive förening sett ut. Rutinerna syftar till att säkerställa att Ibn Rushd bedriver samarbeten och verksamhet som är i linje med förbundets värdegrund och statsbidragsvillkoren, samt att förhindra att fel och avvikelser uppkommer. Denna del av utredningen var därför viktig för att utvärdera om Ibn Rushds rutiner varit tillräckliga för att förhindra brister och fel, eller om förbättringsåtgärder behövs.

En del av analysen gick även ut på att granska ISS:s rutiner för medlemskap och uppföljning av medlemsföreningar. Det gjordes genom granskning av ISS:s stadgar, rutinbeskrivningar och Myndigheten för stöd till trossamfund (SST) föreskrifter⁶ samt dialog med SST. I samband med Uppdrag granskningens reportage inledde även ISS en separat utredning som de genomfört i samråd SST och Kulturdepartementet. Ibn Rushd har fört dialog med ISS om deras utredning, men har vid tiden för sammanställning av denna rapport inte tagit del av utredningens slutresultat.

Resultat och bedömning

Granskningens omfattning

Enligt utredningens kartläggning hade Ibn Rushd haft samarbeten med sju av föreningarna som ingick i Uppdrag granskningens reportage. Därutöver hade dialog om att inleda samarbete tidigare skett med ytterligare sex av föreningarna i reportaget. Eftersom de kontakterna inte resulterat i några samarbeten inkluderades de sex inte i utredningen. Två av de föreningar som Ibn Rushd haft samarbete med tog i reportaget tydligt avstånd från upplägget som i reportaget kallades "njutningsäktenskap". Med anledning av det, samt att Ibn Rushd inte längre hade samarbeten med dem, beslutades att de inte skulle ingå i utredningen. Av de kvarvarande föreningarna hade Ibn Rushd pågående samarbeten med tre, medan samarbetet var avslutat med två (se tabell 1). Ur dessa föreningar var det totalt två representanter som enligt reportaget ska ha uttryckt sig

⁶ Myndigheten för stöd till trossamfund. *Lag, Förordning och tillämpningsföreskrifter*, 2021.

positiva till upplägget. I reportaget ingick även en förening vid namn Imam Ali Center i Järfälla som Ibn Rushd inte haft samarbete med. Men eftersom två andra föreningar som Ibn Rushd samarbetat med hyrde lokaler i Imam Ali Centers lokaler beslutades att även de skulle ingå i utredningen. Dessa två nämns dock inte i reportaget och finns inte med på Uppdrag granskning lista (se tabell 1). Ibn Rushds utredning har alltså fokuserat på medlemsorganisationen ISS samt de lokala föreningar som Ibn Rushd samarbetat med. Utredningen har inte berört medlemsföreningar hos ISS som Ibn Rushd inte haft samarbete med, mer än genom granskning av ISS:s rutiner för medlemsföreningar och dialog med ISS om deras utredning av andra medlemsföreningar.

Tabell 1. Förteckning över Ibn Rushds pågående och tidigare samarbeten enligt kartläggningen

Föreningsnamn och organisationsnummer	Status
Islamiska Shiasamfunden i Sverige (ISS) 252004-9012	Ingår i utredningen. Paraplyorganisation till lokala shiaförsamlingar varav 21 ingick i reportaget. 7 av dessa var Ibn Rushds samverkansparter. Aktivt samarbete med Ibn Rushd.
Islamiska föreningen (Gävle) 885001-7966	Ingår i utredningen. Enligt Uppdrag granskning har 1 person svarat att hen känner till upplägget, men själv inte vill eller kan hjälpa till. Aktivt samarbete med Ibn Rushd.
Alnoor islamiska förening (Gävle) 802472-2913	Ingår i utredningen. Enligt Uppdrag granskning har 1 person har i reportaget svarat att hen känner till upplägget, men själv inte vill eller kan hjälpa till. Aktivt samarbete med Ibn Rushd.
Al-Hawraa Zainab (Västerås) 802453-8681	Ingår i utredningen. Enligt Uppdrag granskning har 1 person har i reportaget sagt ja till att förrätta "njutnings-äktenskap". Aktivt samarbete med Ibn Rushd.
Al-Zahraa förening (Västerås) 878002-3365	Ingår i utredningen. Enligt Uppdrag granskning har 1 person har i reportaget svarat att hen känner till upplägget, men själv inte vill eller kan hjälpa till. Kortvarigt samarbete med Ibn Rushd som avslutades 2020.
Växjö integrationsförening (Växjö) 829502-9089	Ingår i utredningen. Enligt Uppdrag granskning har 1 person har i reportaget sagt ja till att förrätta "njutningsäktenskap". Samarbetet med Ibn Rushd avslutat 2021.
Svenska Islamiska Unionen (Järfälla) 802013-0285	Ingår i utredningen. Ingick ej i reportaget, men hyr lokaler i Imam Ali Center som nämns i reportaget. Aktivt samarbete med Ibn Rushd.
Kulturföreningen Salman (Järfälla) 802401-1283	Ingår i utredningen. Ingick ej i reportaget, men hyr lokaler i Imam Ali Center som nämns i reportaget. Ej medlem i ISS. Samarbete med Ibn Rushd avslutat 2021.

Arabiska familjesällskapet (Helsingborg) 843003-0158	Ingår ej i utredningen. Enligt Uppdrag granskning tar företrädare avstånd från att förrätta "njutningsäktenskap". Samarbete med Ibn Rushd avslutat 2021.
Afghansk kulturcenter i Norra Sverige (Luleå) 802469-9244	Ingår ej i utredningen. Enligt Uppdrag granskning tar företrädare avstånd från att förrätta "njutningsäktenskap". Samarbete med Ibn Rushd påbörjat och avslutat 2020, resulterade ej i någon verksamhet.

I verksamhetsanalysen granskades totalt 649 arrangemang och 30 002 studietimmar som genomförts under perioden 2015-2022, varav 43 av arrangemangen var planerade under vårterminen 2022 (se tabell 2). Därtill granskades 72 studiematerial bestående av böcker och webbsidor som enligt rapporteringen använts i dessa arrangemang. Granskningen utifrån de sju diskrimineringsgrunderna som omfattande en genomlysning av föreningsstyrelser, cirkelledare, rapporteringsansvariga och medverkande på kulturprogram som varit aktiva i ISS och berörda lokalföreningar omfattade totalt 82 personer.

Tabell 2. Antal granskade arrangemang och studietimmar 2015-2022

	Antal arrangemang	Antal studietimmar
Studiecirkel	375	28 714
Kulturprogram	227	-
Annan folkbildningsverksamhet	47	1 288
TOTALT	649	30 002

Granskningsresultat

Utredningen visar att Ibn Rushds samarbeten med ISS och majoriteten av verksamheterna som bedrivits inom ramen för dem följt statsbidragsvillkoren och Ibn Rushds riktlinjer. Samtliga samverkansparter som granskats arbetar utifrån demokratiska principer och har en demokratisk struktur. I samarbetena finns tydliga kopplingar till statens syften med stödet till folkbildningen då verksamheterna har syftat till att vara kunskapshöjande, demokratistärkande och har verkat för att engagera deltagarna i samhället på olika sätt. Verksamheten har varit riktad till prioriterade målgrupper såsom utrikes födda och korttidsutbildade och det har arbetats aktivt med värdegrundsfrågor, exempelvis genom insatser för att integrera ett jämställdhetsperspektiv i verksamheten. Verksamheten har också bidragit till Ibn Rushds målsättning att arbeta identitetsstärkande samt att skapa engagemang och bryggor för att muslimer ska delta och leva i det svenska samhället på lika villkor.

Samtliga föreningsarbeten har ingått i Ibn Rushds ordinarie särskilda kontroller, rimlighetskontroller och de utökade kontroller som genomförts. Mindre justeringar har då gjorts i rapporteringen av några verksamheter, men inget har indikerat på allvarliga fel eller brister. Alla verksamhetsarbeten utom ett har genomlysts i sin helhet i minst en av de årliga särskilda kontrollerna (d.v.s. att samtliga arrangemang som genomförts det berörda året har kontrollerats en extra gång efter årets slut). I intervjuer med ledare och deltagare i tidigare särskilda kontroller har verksamheten beskrivits som lärorik, utvecklande, integrationsfrämjande och byggd på diskussioner och deltagarinflytande.

Utredningen visar att Ibn Rushds anordnarskap i verksamheten säkerställts genom inledande dialog med varje förening om värdegrund och mål, samt introduktion om folkbildning och Ibn Rushd. Cirkelledarintroduktioner och -utbildningar har genomförts och löpande uppföljningar och verksamhetsbesök har gjorts, vilket stöds av dokumentation och medarbetares utsagor. I alla utom ett fall har samarbetsavtal skrivits med föreningarna, en rutin som är till för att tydliggöra ramarna för samarbetet och Ibn Rushds och samverkanspartens roller och skyldigheter. Alla verksamheter har gemensamt planerats i verksamhetsavtal i vilka målsättningar satts upp, stöd och uppföljning planerats och arrangemang specificerats. Verksamhetsavtalen visar på en planering inom ramen för villkor och riktlinjer. Medarbetare som arbetat i samarbetena och varit ute i verksamheterna har i intervjuer beskrivit att de inte sett några indikationer på oegentligheter i verksamheten eller utsatthet hos deltagare⁷. Vår research utifrån diskrimineringsgrunderna har inte heller visat på något som indikerar att föreningsrepresentanter i verksamheten agerat på sätt som bryter mot diskrimineringsgrunderna eller svensk lag.

Med anledning av bakgrunden till utredningen har vi särskilt tittat på om tidsbegränsade äktenskap lyfts på något sätt i de berörda verksamheterna. Av 649 arrangemang som granskats har vi funnit ett delmoment om tidsbegränsade äktenskap i totalt sex studiecirkelar som genomförts i samarbete med två av föreningarna. Cirkelarna handlade enligt studieplanerna om fastan, allmosan, andlighet och giftermål i islam och utgick från samma studieplan som tagits

⁷ Personlig kommunikation med Ibn Rushd-anställda på distriktsnivå, 12, 15 och 21 september.

fram baserat på en omfattande bok med 38 kapitel, varav en del av ett kapitel behandlar tidsbegränsade äktenskap. Vår granskning och en bedömning av en extern sakkunnig visar att det i materialet finns ett stycke med en beskrivning som går på tvärs med Ibn Rushds värdegrund och statsbidragsvillkoren (författaren har efter att materialet skrevs tagit avstånd från beskrivningen)⁸. I intervjuer med cirkelledarna framkom att cirklarna inte direkt utgått från studiematerialet utan utifrån deltagarnas önskemål och behov för att skapa samtalsämnen. Man har reflekterat om trosfrågor utifrån kontexten i dagens samhälle och gällande lagar och regler i Sverige. En ledare svarade uttryckligen att man inte berört ämnet tidsbegränsade äktenskap och att det inte är någonting som förekommer i eller förespråkas av föreningen.

Ett annat studiematerial som granskats fanns i en studieplan till en cirkel om barnuppfostran. Efter närmare granskning och därefter ytterligare bedömning av en extern sakkunnig⁸ kunde vi konstatera att materialet innehåller delar som inte är förenligt med Ibn Rushds värdegrund eller statsbidragsvillkoren. Vid granskningen framgick att delar i boken har beskrivningar och ställningstaganden som gör att vi bedömer att boken inte är lämplig som studiematerial. I intervju beskriver cirkelledaren som lett studiecirkeln att materialet ifråga dock inte använts under cirkeln. Cirkeln som var riktad till föräldrar utgick enligt ledaren endast från deltagarnas frågor och intressen, deltagarna lyfte funderingar eller erfarenheter i sitt föräldraskap och gruppen diskuterade därefter utifrån det. Det framkom i samtal med ledaren och distriktsmedarbetare att studieplanen som fanns rapporterad med cirkeln var en plan som tagits fram av distriktsmedarbetare utifrån materialets innehållsförteckning, och som delats ut till cirkelledaren som förslag till upplägg utifrån gruppens önskade ämne. I samtal med berörda medarbetare framgick att de problematiska delarna i materialet inte identifierats på grund av att det inte granskats tillräckligt för att en välgrundad bedömning skulle kunna göras.

I bilaga 1 följer en detaljerad beskrivning av granskningsresultatet för lokala samverkansparter.

⁸Personlig kommunikation med professor i islamisk teologi M. Fazlhashemi, 30 september 2022.

Islamiska Shiasamfunden i Sverige

Islamiska Shiasamfunden i Sverige (ISS) är ett partipolitiskt obundet, ideellt och religiöst trossamfund som bildades 1991. Organisationen är en paraplyorganisation för shiamuslimska föreningar i Sverige och har 52 medlemsföreningar, ca 40 000 registrerade medlemmar och 4 921 personer som var registrerade som avgiftsskyldiga 2021. Utöver det betjänar ISS ca 6 000 regelbundna deltagare. ISS har enligt stadgarna som målsättning att sammanlänka shiamuslimer bosatta i Sverige samt att stödja och bevara deras islamiska identitet. Man vill främja förhållanden som gör det möjligt att leva i Sverige i enlighet med islams lära samt vara en informationskanal om islam och shiitisk kultur och levnadssätt. Enligt trossamfundets hemsida vill man även verka för dialog och integration, bidra till anpassning av den muslimska kulturen och levnadssättet i Sverige, öka toleransen samt bekämpa fördomar, diskriminering och islamofobi. Trossamfundet har även vigselrätt och arbetar med andlig vård inom sjukvården. ISS är medlem i det statsbidragsberättigade samverkansorganet Islamiska samarbetsrådet (ISR) och får därmed bidrag av SST. ISS:s medlemsföreningar får i sin tur del av bidraget till trossamfund via ISS. Bidraget fördelas till trossamfund enligt Lag om trossamfund (SFS 1998:1593) som definierar vad ett trossamfund är, samt Lagen om stöd till trossamfund (SFS 1999:932). Därutöver har ISS att förhålla sig till villkoren i Förordning om statsbidrag till trossamfund (SFS 1999:974) och SST:s föreskrifter.

ISS har varit medlemsorganisation till Ibn Rushd sedan mars 2008, men samarbetet var inaktivt under flera år och samarbeten med lokala medlemsföreningar var länge få. I Erik Amnås studie *När tilliten prövas* från 2019 framgick att ISS upplevt att de olika teologiska inriktningarna hos Ibn Rushds sunni- och shiamuslimska medlemsorganisationer försvårat samarbetet, men att insatser genomförts för att stärka relationen⁹. Som del av en åtgärdsplan¹⁰ ingick Ibn Rushd och ISS ett samverkansavtal 2019 som konkretiserade de frågor organisationerna tillsammans vill satsa på inom folkbildning. För att förstärka samarbetet ytterligare tillsatte Ibn Rushd en verksamhetsutvecklare, med ingående kunskap om den shiamuslimska målgruppen, som har till

⁹ E. Amnå, A. Helander, B. Settergren. Folkbildningsrådet. *När tilliten prövas – en studie av studieförbundet Ibn Rushds samhällsbidrag*, s.46. <https://www.folkbildningsradet.se/om-folkbildningsradet/publikationer-och-remissvar/rapporter/2019/nar-tilliten-provas/>. Hämtad 2022-09-21.

¹⁰ Ibn Rushd studieförbund. *Åtgärdsplan efter studien "När tilliten prövas"*. 2020.

uppdrag att utveckla och stödja Ibn Rushds nationella medlemsorganisationer. 2021 togs ett nytt, tvåårigt samverkansavtal fram med ISS. I avtalet fastställdes de gemensamma syftena att:

1. Stärka och utveckla demokratin i samhället.
2. Bidra till att göra det möjligt för muslimer att organisera sig och påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen.
3. Bidra till att främja folkbildningsverksamhet bland ISS:s medlemsorganisationer.

I samarbetet är målsättningen att samarbeta med fler av ISS:s lokala medlemsföreningar och stärka deras folkbildningsverksamhet och demokratiska struktur genom att erbjuda verksamhet inom Ibn Rushds verksamhetsområden som främjar de gemensamma syftena.

Utredningen visar att ISS är en demokratiskt uppbyggd organisation vars målsättningar och arbete på flera sätt överensstämmer med Ibn Rushds värdegrund och mål att med folkbildningen som verktyg göra det möjligt för människor att stärkas i sin identitet och engagera sig i samhällsutvecklingen, skapa större förståelse, respekt och tolerans människor emellan och arbeta för förändring när det gäller utsatta minoriteters rättigheter och möjligheter att delta i samhället på lika villkor. I sin principdeklaration, ett idédokument som medlemsföreningar inom ISS antagit, beskriver ISS organisationens värderingar och syn på shiamuslimer, shiaislam och samhället¹¹. I dessa tar trossamfundet ställning för svenska lagar och regler, yttrandefrihet, integration och medlemmarnas engagemang i samhället. ISS menar att man i praktiken lyfter dessa frågor i dialogen med sina medlemsföreningar¹² och man har även medverkat i initiativ som syftar till dialog och samverkan mellan olika samhällsgrupper, exempelvis genom Interreligiösa Rådet i Stockholm¹³, en konferens om förebyggande av hedersrelaterat våld och förtryck som arrangerades med SST¹⁴ och en deklaration för ett Sverige fritt från antisemitism och islamofobi genom projektet Open Skåne¹⁵.

¹¹ H. Ibrahim. Islamiska Shiasamfundet i Sverige (ISS). *Principdeklaration – Shiaislam i Sverige*. <http://shiasamfund.se/Skrifter/Principdeklaration.pdf>. Hämtad 2022-09-21.

¹² Personlig kommunikation med Islamiska Shiasamfundets i Sveriges ordförande, 29 september 2022.

¹³ Interreligiösa Rådet i Stockholm (IRiS). *Medlemmar*. <https://interreligios.se/medlemmar/>. Hämtad 2022-10-17

¹⁴ Myndigheten för stöd till trossamfund (SST). *Inget tvång i religionen!* <https://myndighetensst.se/>. Hämtad 2022-10-17

¹⁵ Open Skåne. *Deklaration för ett Sverige fritt från antisemitism och islamofobi*.

<https://www.openskane.se/deklaration-for-ett-sverige-fritt-fran-antisemitism-och-islamofobi/>. Hämtad 2022-09-21.

ISS har att förhålla sig till Lagen om stöd till trossamfund (SFS 1999:932) som säger att statsbidrag endast får lämnas till ett trossamfund som är stabilt och har en egen livskraft, samt som bidrar till att upprätthålla och stärka de grundläggande värderingar som samhället vilar på. SST bedömer att ISS uppfyller dessa villkor¹⁶. I Ibn Rushds granskning av ISS:s riktlinjer framgår att trossamfundet har fastställda riktlinjer och rutiner för beviljande av medlemskap och fördelning av bidrag till medlemsföreningar. Rutinerna som ISS implementerar för medlemsföreningarnas bidragsansökningar och redovisningar är framtagna av SST. ISS beskriver också en årlig uppföljning av medlemsföreningarna genom insamling av dokumentation enligt SST:s krav, samt besök till föreningar¹¹.

Ibn Rushd har genom en medlemsorganisationsansvarig haft kontinuerlig dialog med ISS i samarbetet och denne har även arbetat med att kvalitetssäkra nya, lokala samarbeten som kommit till genom ISS. Utredningens uppföljning av dokumentation samt intervjuer med medarbetare visar att den medlemsorganisationsansvarige ansvarat för inledande dialog med potentiella samverkansparter och har lett introduktionsutbildningar, varit involverad i processen för samarbetsavtal, närvarat vid cirkelledarutbildningar och haft uppföljningssamtal med föreningar på lokalnivå. Under dessa processer har inget identifierats som skulle kunna vara grund för att inte bedriva samarbete. Medarbetare beskriver att värdegrundsfrågor genomsyrat dialogen och varit en viktig grund i samarbetena. Gemensamt har Ibn Rushd och ISS på nationell nivå arbetat för att engagera fler ungdomar i civilsamhället, senast genom en utbildning för ungdomsföreningar om antimuslimsk rasism och mediehantering. Ibn Rushd har tillsammans med ISS och ett par andra medlemsorganisationer även startat TIA-projektet HOJA (Hälsa Och Jämställdhet för Asylsökande). Projektet skapar kapacitetsstärkande insatser för personer som möter asylsökande, med syfte att öka kunskapen om jämställdhet, psykisk ohälsa och motverkande av våld i nära relationer. I projektet utbildas bland annat imamer och andra aktiva i Ibn Rushds och ISS:s lokala föreningssamarbeten.

Efter Uppdrag granskningens reportage inledde ISS en egen utredning som genomförts i samråd

¹⁶ Myndigheten för stöd till trossamfund (SST). Dnr 4.4/0197 (16) Yttrande över ansökan från Islamiska shia samfundet i Sverige om hjälp med avgifter. 2016. Hämtad 2022-10-17.

SST och Kulturdepartementet. Utredningen, som bland annat baseras på enkätundersökningar och intervjuer med föreningsföreträdare samt kvinnor och flickor i föreningarna, har tittat på vad som har hänt samt bakomliggande orsaker och vilka rutiner medlemsföreningarna arbetar utefter¹⁷. Under utredningen har ISS även tillfört extra resurser för att öka tillgängligheten till "Systerlinjen", en kvinnostödslinje trossamfundet startat som utsatta kvinnor kan vända sig till anonymt för stöd¹⁸. Ibn Rushd har vid sammanställningen av denna rapport inte tagit del av ISS:s utredningsresultat. ISS har däremot muntligen beskrivit att man i utredningen inte ser att det som framkommit i reportaget beror på systematiska överträdelser av föreningarna utan att det är kopplat till enskilda individer som på eget bevåg agerat felaktigt¹⁹. När ISS fick kännedom om reportaget agerade trossamfundets medlemmar genom att på ett årsmöte utesluta berörda personer och frysa bidraget till berörda medlemsföreningar. ISS bedömer utifrån sin utredning inte problemet som omfattande, men kommer att ta ett nytt beslut om berörda föreningar och individer då utredningsresultatet är klart.

Analys

Samarbetet med Islamiska Shiasamfundet i Sverige

I utredningen har vi granskat Ibn Rushds samarbete med ISS, ISS:s rutiner för medlemsföreningar, samt trossamfundets ställningstagande och agerande i samband med Uppdrag granskningens reportage. Vi har i vår bedömning utgått från statsbidragsvillkoren för stödet till studieförbund, Ibn Rushds riktlinjer och ramarna för vårt samverkansavtal med ISS för att bedöma om samarbetet är i linje med dessa. I utredningen framgår att Ibn Rushd och ISS har ett samverkansavtal som tydligt beskriver grunden för och målsättningar med samarbetet utifrån Ibn Rushds värdegrund och folkbildningens villkor. Vår bedömning är att samarbetet har skett inom ramarna för detta avtal. ISS har en tydlig värdegrund som framgår i skrift och handling. Trossamfundet har offentligt och i dialogen med Ibn Rushd tagit tydligt avstånd från det som framkommit i Uppdrag granskningens reportage¹⁸. Organisationens agerade direkt när man fick kännedom om reportaget genom att på årsmötet frysa bidrag till medlemsföreningar,

¹⁷ Personlig kommunikation med företrädare från Islamiska Shiasamfundet i Sverige, 25 augusti 2022.

¹⁸ Islamiska Shiasamfundet i Sverige (ISS). *Pressmeddelande med anledning av Uppdrag granskningens reportage 2022-05-11*. <https://shiasamfund.se/>. Hämtad 2022-09-21.

¹⁹ Personlig kommunikation med företrädare från Islamiska Shiasamfundet i Sveriges, 25 augusti och 29 september 2022.

stänga av berörda personer och inleda en utredning, vilket visar på en stark värdegrund hos både ledning och medlemmar. Efter samtal mellan Ibn Rushd och ISS i samband med att reportaget sändes tillförde ISS även extra resurser till organisationens kvinnostödslinje. Enligt ISS är tidsbegränsade äktenskap inom shiaislam något man beskriver som en form av krav på samtycke vid relationer och ett sätt för par att lära känna varandra innan man går in i ett permanent äktenskap^{20 21}. Det kan liknas vid en traditionell kristen förlovning. I samband med Uppdrag granskningens reportage har ISS uttryckt att man tar avstånd från användandet av tidsbegränsade äktenskap på sätt som strider mot svensk lag och den shiamuslimska traditionens etiska principer. Trossamfundet uttrycker att man inte vill att medlemsföreningarna ska overse vigslar för tidsbegränsade äktenskap, men förtydligar också att vigselförrättare enligt shiaislam generellt inte överser tidsbegränsade äktenskap utan vem som helst kan ingå det på egen hand²⁰. I sin principdeklaration tar ISS ställning mot tvångsäktenskap samt hot och våld mot kvinnor²². ISS har bland annat engagerat sig i frågan genom att arrangera en konferens om förebyggande av hedersrelaterat våld. I flera av verksamheterna som Ibn Rushd samarbetat kring tillsammans med de lokala föreningarna har föreläsningar och cirklar arrangerats med fokus på kvinnors rättigheter och att stärka kvinnors ställning i samhället.

För Ibn Rushd är det viktigt att våra medlemsorganisationer har rutiner för samarbete med och uppföljning av sina medlemsföreningar som säkerställer att medlemsföreningarna följer uppsatta riktlinjer för medlemskapet och inte agerar på sätt som bryter mot medlemsorganisationens eller Ibn Rushds värdegrund. I utredningen kan vi konstatera att ISS har uppsatta riktlinjer och rutiner för medlemskap och fördelning av bidrag som, enligt vad Ibn Rushd kan bedöma, följer SST:s villkor för bidragsberättigade trossamfund. Detta har även tidigare fastställts av SST. ISS beskriver en årlig uppföljning av medlemsföreningarna och man ger även föreningar stöd i olika frågor, men stödet är begränsat²³. Ibn Rushds bedömning är att ISS:s uppföljningsarbete främst utgår från att kontrollera att SST:s föreskrifter följs. Men

²⁰ Personlig kommunikation med företrädare från Islamiska Shiasamfundet i Sverige, 10 maj och 29 september 2022.

²¹ Sveriges Television, *Sexköp i Allahs namn*, <https://www.svtplay.se/video/35248745/uppdrag-granskning/uppdrag-granskning-sasong-23-sexkop-i-allahs-namn>. Hämtad 2022-09-21.

²² H. Ibrahim. Islamiska Shiasamfundet i Sverige (ISS). *Principdeklaration – Shiaislam i Sverige*, s.32-34. <http://shiasamfund.se/Skrifter/Principdeklaration.pdf>. Hämtad 2022-09-21.

²³ Personlig kommunikation med företrädare från Islamiska Shiasamfundet i Sverige, 29 september 2022.

uppföljningen har inte varit tillräckligt systematisk för att även kunna fånga upp eventuella risker och brister i föreningarnas verksamhet eller rutiner, och en systematisk rutin för utveckling av medlemsföreningarna saknas.

ISS har sedan 2011 en handlingsplan²⁴ om vigselrätt för att stärka kvalitetssäkring, uppföljning och kontroll. Handlingsplanen innebär bland annat att ISS ska ha en vigselombudsman som medlemsföreningarnas imamer kan vända sig till för rådgivning. Man ställer krav på att alla imamer med vigselrätt ska delta i ISS:s utbildningar och informationsmöten. ISS ska även genomföra en kunskapskontroll innan imamer med vigselrätt kan genomföra vigslar och imamer ska därtill ge en skriftlig försäkran om att man förstått uppdraget och ansvaret som myndighetsutövningen innebär. Endast imamer med vigselrätt utfärdad av Kammarkollegiet kan genomföra vigslar och ansökan till Kammarkollegiet ska gå via ISS. ISS kan även begära att Kammarkollegiet återkallar en imams vigselrätt. ISS ska därtill få en kopia på varje vigselbevis som utfärdas av föreningarna. Medlemskapet i ISS är villkorat med att föreningar ska följa direktiven i denna handlingsplan. Men handlingsplanen berör juridisk vigsel och inte religiös vigsel som tidsbegränsade äktenskap innebär. Enligt ISS framkommer det dessutom i deras utredning att flera av de individer som uttryckt sig positivt till missbruk av tidsbegränsade äktenskap inte varit företrädare för föreningarna ifråga²³. Risken är med andra ord att insatserna i den befintliga handlingsplanen inte kommer åt den problematik som lyfts i reportaget. Ibn Rushd bedömer därför att ytterligare insatser behövs för att motverka oegentligheter såsom missbruk av religiösa vigslar.

Samarbetet med lokala samverkansparter

Ibn Rushds utredning visar att de lokala samverkansparterna i utredningen har en demokratisk struktur och att samarbetena genomförts enligt statsbidragsvillkor och Ibn Rushds riktlinjer. Det har bedrivits en folkbildningsmässig verksamhet som utvecklat både deltagare och föreningar. Ibn Rushds distrikt har haft ett aktivt värdegrundsarbete i samarbetena och i flera fall satsat särskilt på jämställdhetsfrågan, vilket lett till fler satsningar på kvinnliga cirkelledare. Utredningen visar att det inte finns några tecken på utsatthet bland kvinnor i Ibn Rushds

²⁴ Islamiska Shiasamfunden i Sverige (ISS). *Islamiska shiasamfundens handlingsplan och rutiner för utövning av vigselrätt*. <https://shiasamfund.se/foreningar/vigselratt-information/>. Hämtad 2022-09-21.

verksamhet på det sätt som beskrivs i Uppdrag gransknings reportage. Tvärtom beskriver Ibn Rushds medarbetare att kvinnor varit mycket aktiva, engagerade och drivande i verksamheterna och att det arrangerats många verksamheter med syfte att stärka kvinnor. Ibn Rushd har idag aktivt samarbete med tre av föreningarna som förekommer i reportaget. I samtal med två av dem framkom att det inte varit föreningsföreträdare som uttalat sig i reportaget. I samtal med den tredje framkom att föreningen blivit uppringd och svarat att man inte vill hjälpa till och att man inte utför vigslar. Alla tre föreningar har tagit avstånd från det som framkommit i reportaget och är tydliga med att det går emot deras värdegrund.

Ibn Rushds utredning pekar på att en del av innehållet i två av de 72 studiematerial som granskats inte är förenligt med Ibn Rushds värdegrund eller statsbidragsvillkoren. Vi bedömer dock inte att detta innehåll varit ett underlag för cirkelarna, eller att det på något sätt är kopplat till samverkansparternas värderingar. I intervjuer med cirkelledarna framgår att studiematerialen och vissa delmoment beskrivna i arbetsplanerna inte använts i cirkelarna. Vår slutsats är att verksamheten är byggd på demokratiska och folkbildningsmässiga principer, men att felet finns i rapporteringen av verksamheten. Det har orsakats dels av cirkelledarnas okunskap om vikten av att revidera den föreslagna planen utifrån gruppens faktiska planering och dels av brister i Ibn Rushds materialgranskning i planeringsfasen samt otillräcklig kontroll för att säkerställa att arrangemangen rapporteras korrekt. Ibn Rushd-medarbetare har enligt rutin gett stöd i gruppernas planering, bland annat genom att föreslå studiematerial och upplägg. Detta är en vanlig del i processen för att säkerställa Ibn Rushds anordnarskap, men i detta fall har kvalitetssäkringsprocessen för granskning av material brustit eftersom problematiska delar inte identifierats. Baserat på dokumentation och samtal med medarbetare kan vi dock se att i andra delar av verksamheten har materialgranskning genomförts enligt rutin av distriktsmedarbetare och även i flera fall av förbundskansliets verksamhetsutvecklare. Utredningen visar likväl på ett behov att kompetensutveckling och vidareutveckling av förbundets rutiner. Utredningen har också belyst risker som kan uppstå om cirkelledare saknar kompetens kring val av studiematerial och formulering av problematiserande frågor kring innehållet. Även om utredningen inte visar på sådan problematik ser vi ett behov av kompetensutvecklingsinsatser med fokus på cirkelledare, i förebyggande syfte.

Ibn Rushds rutiner för samverkansparter

I utredningen har vi granskat om Ibn Rushds befintliga rutiner för samverkan med föreningar och medlemsorganisationer har följts samt om de varit ändamålsenliga. Vi kan konstatera att rutinerna för att säkerställa att samarbeten Ibn Rushd går in i är i linje med förbundets värdegrund har följts. Rutinerna lägger stor vikt vid utbildning och samtal om värdegrund, och det gör skillnad. Samverkansparterna får god kännedom om vad folkbildningen och Ibn Rushd står för och vad som krävs för att ingå samarbete. Därtill ser vi att den kvalitetssäkring av lokala samarbeten som förbundskansliet genomfört genom en medlemsorganisationsansvarig har gett en lokal förankring av de gemensamma målsättningar vi har med ISS och stärkt systematiken i rutinen. Ibn Rushds satsning på att införa en medlemsorganisationsansvarig med särskild kunskap om den shiamuslimska målgruppen har lett till ett starkare och mer kvalitativt samarbete med medlemsorganisationen såväl som lokala samverkansparter.

I alla utom ett fall har samarbetsavtal skrivits med berörda föreningar. Det avtal som saknas avser ett samarbete som inleddes långt innan rutinen för samarbetsavtal infördes 2017. Utredningen visar att föreningen i fråga arbetar enligt demokratiska principer och Ibn Rushds värdegrund. Sedan samarbetsavtalen infördes har det likväl varit praxis att även skriva avtal med föreningar Ibn Rushd ingått samarbete med tidigare. Det bör således också skrivas ett avtal med föreningen i fråga. Samarbetsavtalen är viktiga då de tydliggör att folkbildningsverksamheten ska förankra respekten för demokratins idéer och mänskliga rättigheter samt motverka alla former av antidemokratiska inslag. Föreningarna skriver även under på att de förbinder sig att följa Ibn Rushds värdegrund, riktlinjer och policys samt att de ska arbeta efter statens syften med stödet till folkbildningen. I den senaste versionen av samarbetsavtalet från 2020 ska föreningarna även intyga att de tagit del av Ibn Rushds idéplattform och stadgar och att de ställer sig bakom dessa. När samarbetsavtal skrivits ska verksamheten planeras i gemensamma överenskommelser, vilket gjorts med samtliga föreningar i utredningen. Verksamhetsavtalen utgår från en mall som är gemensam för hela förbundet och som syftar till att underlätta en gemensam planering och tydliggöra för föreningarna att verksamheten ska utgå från statens syften samt Ibn Rushds och folkbildningens villkor och riktlinjer. I avtalen med föreningarna i utredningen framgår tydligt hur verksamheten kopplar an till dessa. Som ett led i att implementera Ibn Rushds jämställdhetsplan infördes 2020 en specifik del i verksamhetsavtalen för planering av hur ett

jämställdhetsperspektiv ska integreras i verksamheten. I utredningen kan vi se att detta resulterat i en ökad medvetenhet kring frågan och fler satsningar på att nå och engagera kvinnor i verksamheten.

Ibn Rushds rutin för insamling av föreningshandlingar, som är en del av förbundets och distriktens årliga uppföljning, syftar till att säkerställa att föreningarna har en demokratisk struktur. Utredningen visar att Ibn Rushds dokumentation av föreningshandlingar inte alltid varit systematisk. I flera fall saknades dokumentation från vissa årtal i arkivet. Med anledning av det inhämtades handlingar från föreningarna och ISS under utredningens gång. Avsaknaden av dokumentation är något som redan identifierats i Ibn Rushds tidigare särskilda kontroller. Det saknades tidigare en gemensam rutin för arkivering och information gick därmed ibland förlorad i samband med personalombyte. Implementering av en förbundsgemensam, systematisk dokumentationsrutin har därför varit en del av förbundets åtgärdsplaner de senaste tre åren. Under perioden har vi sett en tydlig förbättring, vilket även speglas i utredningen då vi ser att mer föreningsdokumentation finns arkiverad för de senaste verksamhetsåren jämfört med tidigare år. Vi kan också se att dokumentationen om de nationella medlemsorganisationerna förbättrats, men att förbättringsåtgärderna inte fått samma genomslag på förbunds nivå som de fått i distrikten. Det beror troligtvis på att rutinen inte har särskilda skrivningar om nationella medlemsorganisationer och att utbildning och uppföljning främst riktats till distrikten.

Ibn Rushd har haft en löpande dialog med ISS i samarbetet, men den har främst berört gemensamma satsningar och projekt. Ibn Rushd har däremot inte haft en systematisk uppföljning av medlemsorganisationers rutiner och riktlinjer för sina medlemsföreningar. Denna utredning belyser behovet av en sådan uppföljning och en utveckling av nya arbetssätt för ett gemensamt värdegrundsarbete med förbundets medlemsorganisationer som även kan få effekt på medlemsorganisationernas arbete med sina lokala medlemsföreningar.

Slutsats

Det som framkommit i Uppdrag granskningens reportage om missbruk av tidsbegränsade äktenskap och att människor i en utsatt situation riskerar att fara illa går rakt emot de värden Ibn Rushd vilar på och arbetar utefter och Ibn Rushd tar starkt avstånd från det. Våra samarbeten och verksamheter får aldrig på något sätt bidra till att människor utnyttjas eller far illa. Vi ska

alltid värna demokrati och mänskliga fri- och rättigheter och det kravet ställer vi också på våra medlemsorganisationer och andra samverkansparter. Mot bakgrund av utredningens resultat och den information vi har idag om ISS:s utredning gör Ibn Rushd bedömningen att det som framkommit i reportaget som berör ISS och våra lokala samverkansparter handlar om enskilda överträdelser kopplat till individer. Efter en genomlysning av folkbildningsverksamheten och samarbetena samt organisationernas agerande i samband med reportaget bedömer vi att det som skett inte reflekterar organisationernas värdegrund, eller att individernas agerande i reportaget är något som sanktionerats av organisationerna. Ibn Rushds samverkansparter har tagit avstånd från det som hänt. Vi ser inte heller att den folkbildningsverksamhet som arrangerats i samarbetena påverkats på något sätt, det finns inga indikationer på utsatthet bland deltagare i vår verksamhet. Ibn Rushd har ännu inte tagit del av ISS:s utrednings slutresultat, men bedömer i dagsläget att det som kom fram i reportaget främst beror på brister i föreningarnas rutiner som öppnat upp för individer att agera på sätt som går emot föreningarnas värdegrund. Det krävs därför att de lokala föreningarna, Islamiska shiasamfunden och Ibn Rushd genom våra samarbeten genomför insatser för att förhindra att något liknande sker igen. I insatserna måste främsta fokus vara att säkerställa att ingen människa hamnar i utsatthet eller far illa.

När Ibn Rushd tagit del av ISS:s utrednings slutresultat kommer vi att slutföra vår analys.

Följande viktiga punkter kommer att följas upp i utredningen:

- ISS:s fullständiga analys av vad som hänt, bakomliggande orsaker och läget i medlemsföreningarna när det gäller eventuell utsatthet hos kvinnor.
- ISS:s åtgärder för att hantera eventuella personer eller föreningar som agerat felaktigt.
- ISS:s handlingsplan och åtgärder för att förebygga missbruk av religiösa vigslar och kvinnors utsatthet.
- ISS:s åtgärder för att stärka medlemsföreningarnas rutiner för hantering av risker och fel, samt ISS:s rutiner för uppföljning av medlemsföreningar.

Uttalande från Ibn Rushds förbundsstyrelse

Styrelsen beslutar att gå efter förslaget från kvalitetsavdelningen vilket innebär att vi stryker verksamhet som varit felaktig och genomför åtgärdslista enligt förslag nedan.

Konsekvenser av utredningen

Åtgärder för att hantera den aktuella situationen

- I Ibn Rushds utredning framgår att det är fel i rapporteringen av arbetsplaner och studiematerial i sju studiecirklar. Dessa stryks därför ur rapporteringen. Det berör sex arrangemang och 624 studietimmar som genomförts med Islamiska föreningen i Gävle och ett arrangemang och 87 studietimmar som genomförts med Alnoor förening i Gävle. Totalt utgör det 162 studietimmar för år 2021 och 549 studietimmar år 2020. Ibn Rushd kommer även att utreda om de berörda studiematerialen förekommit i andra delar av förbundets verksamhet. Om så är fallet kommer även dessa verksamheter att utredas närmare.
- Ibn Rushd ska ta del av ISS:s fullständiga utredningsresultat när det är klart och kommer då att göra en slutlig analys och bedömning av ärendet.
- ISS har i samband med att de fick kännedom om reportaget vidtagit åtgärder för att utesluta berörda individer och frysa bidrag till berörda medlemsföreningar. Ibn Rushd ställer krav på ISS och de lokala samverkansparterna att föreningsföreträdare som i reportaget agerat på sätt som går emot Ibn Rushds värdegrund och eventuella föreningar som sanktionerat detta ska uteslutas. Detta är en förutsättning för att samverkan mellan Ibn Rushd och samverkansparterna ska kunna fortsätta.
- Dialog och uppföljning med de lokala samverkansparterna ska fortsätta under hösten 2022 och under 2023 genom tätare verksamhetsbesök för att närmare uppföljning och stärkt kommunikation med ledare och deltagare.

Förebyggande åtgärder och utvecklingsarbete

Ibn Rushds insatser

- Ibn Rushd ska stärka rutinen för kvalitetssäkring av studiematerial som ska användas i verksamheten genom att utveckla en särskild handledning riktad till medarbetare, samt genom utbildningsinsatser för medarbetare på distriktsnivå inom ramen för utbildningsforumet Ibn Rushd akademien.
- Ibn Rushd ska satsa på utbildning och stöd för ledare och medarbetare i de verksamheter där rapportering av arbetsplaner brustit.
- Ibn Rushd ska ta fram en förbundsgemensam påbyggnadsutbildning för cirkelledare med syfte att höja kompetensen kring val och användning av studiematerial i studiecirkelar ur ett folkbildningsperspektiv. Utbildningen ska även lyfta metoder för gruppdiskussioner utifrån kritiska och problematiserande frågor. Cirkelledare som arbetar med livsåskådningsfrågor ska prioriteras.
- Ibn Rushd ska genom dialog med Folkbildningsrådet lyfta hur rapportering av studiematerial och studiematerialens innehåll bör hanteras enligt statsbidragsvillkoren och hur man ser på det ur ett bredare perspektiv. Vi ska även lyfta frågan för diskussion med andra studieförbund i den nationella Etikgruppen.
- Rutinen för Ibn Rushds dokumentation av samarbeten ska stärkas genom en förtydligande beskrivning av strukturen för dokumentation av samarbeten med medlemsorganisationer på nationell nivå.
- Utredningsresultat och slutsatser ska diskuteras i Ibn Rushds olika interna personalforum för lärdom och erfarenhetsutbyte med fokus på samverkan med föreningar och värdegrundsarbete.

Insatser i samverkan med ISS och lokala samverkansparter

- Efter att Ibn Rushd analyserat ISS:s utredning ska förutsättningar för fortsatt dialog med ISS skapas. Samverkansavtalet ska uppdateras med fokus på utveckling av det gemensamma värdegrundsarbetet. Bland annat ska en gemensam handlingsplan tas fram för folkbildande insatser riktade till ISS:s medlemsföreningar, med syfte att höja kunskapen om juridiska och religiösa vigselrättsfrågor och sociala aspekter. Utbildningsinsatser ska även göras för att stärka kompetensen hos företrädare såsom imamer som kommer i kontakt med utsatta personer, bland annat genom det gemensamma projektet HOJA.
- Ibn Rushd ska utarbeta en rutin för uppföljning av våra medlemsorganisationers arbete med sina medlemsföreningar. Vi ska även ge ISS stöd och råd i utvecklingsarbetet för att förstärka ISS:s rutiner för uppföljning och utveckling av medlemsföreningar.
- Ibn Rushd ska ingå en överenskommelse med ISS om att förbundet ska stämma av med ISS innan nya lokala samverkansparter som är medlemmar i ISS ansluts till Ibn Rushd. I de fall Ibn Rushds distrikt vill ingå nya samarbeten med föreningar kopplade till ISS ska de kontakta Ibn Rushds förbundskansli för avstämning innan samarbetet inleds.
- Ibn Rushd ska tillsammans med de lokala samverkansparterna ta fram mål och insatser för hur det gemensamma värdegrundsarbetet kan stärkas ytterligare. Fokus ska vara på information och utbildning om värdegrund till föreningsmedlemmar, ledare och deltagare.

Utredningslogg

Datum	Händelselogg av utredning
7 maj 2022	ISS har fått kännedom om Uppdrag granskning's kommande reportage och på trossamfundets årsmöte fryser de därför

	bidraget till medlemsföreningar som berörs, samt stänger av inblandade personer. ISS inleder en utredning.
7 maj 2022	Ibn Rushd får kännedom om att ett reportage ska sändas på SVT där ISS nämns. Ibn Rushd inleder dialog med medlemsorganisationen ISS och inleder därefter en egen utredning. Folkbildningsrådet informeras.
10 maj 2022	Möte med ISS om reportaget och åtgärder som vidtagits.
11 maj 2022	Uppdrag granskings reportage sänds.
11 - 19 maj 2022	Ibn Rushd fryser utbetalningar av kostnadsersättningar och arvoden till samtliga av förbundets samverkansparter under utredningens kartläggningsfas.
19 maj 2022	Ibn Rushd godkänner på nytt utbetalningar till samverkansparter som ej berörs av reportaget. Utbetalningar är fortsatt frysta till berörda samverkansparter under utredningens gång.
20 maj - 17 juni 2022	Informationsinhämtningsfas
23 maj 2022	Möte med Folkbildningsrådet då Ibn Rushd informerar om ärendet.
14 juni 2022	Folkbildningsrådet öppnar ett granskningsärende mot bakgrund av misstänkt avvikelse från statsbidragsvillkoren.
20 juni - 19 augusti 2022	Semesterperiod
22 augusti - 18 oktober 2022	Granskningsfas
25 augusti 2022	Uppföljningsmöte med ISS-representanter om ISS:s utredning
12 - 21 september 2022	Intervjuer med Ibn Rushd-medarbetare som arbetat med berörda samarbeten.
15 - 30 september 2022	Intervjuer med deltagare och ledare.
7 oktober 2022	Uppföljningsmöte med ISS-representanter om ISS:s utredning

Referenslista

Amnå, E., Helander, A., och Settergren, B. *När tilliten prövas – en studie av studieförbundet Ibn Rushds samhällsbidrag*. Folkbildningsrådet, 2019.

Folkbildningsrådet, *Statsbidrag till studieförbund 2022 – Villkor och fördelning*, 2022.

Ibn Rushd studieförbund, *Åtgärdsplan efter studien "När tilliten prövas"*, 2020.

Ibrahim, H. *Principdeklaration – Shiaislam i Sverige*. Islamiska Shiasamfunden i Sverige, 2016.

Sveriges Television, "Sextköp i Allahs namn", <https://www.svtplay.se/video/35248745/uppdrag-granskning/uppdrag-granskning-sasong-23-sexkop-i-allahs-namn>, hämtad 2022-09-21.

Interreligiösa Rådet i Stockholm. "Medlemmar", <https://interreligios.se/medlemmar/>, hämtad 2022-10-17

Islamiska Shiasamfunden i Sverige. "Pressmeddelande med anledning av Uppdrag granskningens reportage 2022-05-11", <https://shiasamfund.se/>, hämtad 2022-09-21.

Islamiska Shiasamfunden i Sverige. "Islamiska shiasamfundens handlingsplan och rutiner för utövning av vigselrätt", <https://shiasamfund.se/foreningar/vigselratt-information/>, hämtad 2022-09-21.

Myndigheten för stöd till trossamfund. *Dnr 4.4/0197 (16) Yttrande över ansökan från Islamiska shia samfunden i Sverige om hjälp med avgifter*, 2016.

Myndigheten för stöd till trossamfund. *Lag, Förordning och tillämpningsföreskrifter*, 2021.

Myndigheten för stöd till trossamfund. "Inget tvång i religionen!", <https://myndighetensst.se/>, hämtad 2022-10-17

Open Skåne. "Deklaration för ett Sverige fritt från antisemitism och islamofobi", <https://www.openskane.se/deklaration-for-ett-sverige-fritt-fran-antisemitism-och-islamofobi/>, hämtad 2022-09-21.

Sveriges Television. "Fakta: Så svarade församlingarna i Sverige", <https://www.svt.se/nyheter/granskning/ug/avslojar-shiamuslimska-imamer-i-sverige-viger-kvinnor-som-kops-for-sex>, hämtad 2022-09-21.

Bilaga 1 - Granskningsresultat lokala samverkansparter

Islamiska föreningen (Gävle)

Islamiska föreningen är en ideell förening som bildades 1994 och har sitt säte i Gävle. Föreningen har som målsättning att hjälpa nyanlända och introducera dem till det svenska samhället.

Ibn Rushd distrikt Norra har haft samarbete med Islamiska föreningen sedan distriktet bildades 2005. Föreningen har även varit medlemsorganisation i distriktet i många år. Eftersom samarbetet inleddes långt innan Ibn Rushd introducerade rutinen att skriva samarbetsavtal med nya samverkansparter skrevs inget avtal vid samarbetets start. Det hölls däremot inledande samtal om målsättningar och värdegrund samt introduktion om folkbildning och Ibn Rushd i enlighet med då gällande rutiner. Inledningsvis var fokus i samarbetet att stärka föreningsstrukturen och utveckla en gemensam folkbildningsverksamhet, samt ge stöd i hanteringen av rasism och vandalism som föreningen utsatts för. De senaste åren har verksamhetens målsättning varit att stärka deltagarnas identitet och underlätta integration genom ämnen som språk, samhällskunskap, historia, livsåskådning, hälsa och satsningar på jämställdhet.

Under perioden som utredningen omfattar (2015-2021) genomfördes 277 arrangemang med 134 unika deltagare tillsammans med Islamiska föreningen. Majoriteten var studiecirkel- och kulturprogramsverksamhet i ämnen som sömnad, religiösa högtider, bakning, berättarkafé, islamkunskap, antirasism, starka kvinnor i historien, dans, kost och hälsa samt bokcirkel och föreläsningar om poesi, livsåskådning och historia. Cirkelarnas arbetsplaner beskriver att meningen med verksamheten var att inspirera, se nya perspektiv, tänka kritiskt och få fördjupad förståelse för ämnena. Man ville bland annat ge deltagarna förutsättningar för att bli delaktiga i samhället och stärka deras svensk-muslimska identitet samt stimulera intresse för att läsa och skriva på svenska.

Utredningen visar på en verksamhet med överlag god kvalitet och en förening med demokratisk struktur. Samarbetet och verksamheten har bedrivits inom ramen för statsbidragsvillkoren och Ibn Rushds riktlinjer. Medarbetare som arbetat med samarbetet beskriver en engagerad föreningsstyrelse, nära kontakt med cirkelledarna och regelbundna besök till verksamheten. Cirkelledarna besöker ofta Ibn Rushds distriktskontor i Gävle och deltar i distriktets öppna kursverksamhet för kompetensutveckling. 2018 deltog föreningsrepresentanter i Ibn Rushds utbildningssatsning om islamofobi som genomfördes på uppdrag av SST. Distriktet har även satsat särskilt på att stärka föreningens kvinnliga cirkelledare genom att kartlägga deras behov och utbilda dem genom Ibn Rushds projekt HOJA (Hälsa Och Jämställdhet för Asylsökande).

I verksamhetsanalysen identifierades ett par mycket omfattande studiematerial som vid närmare granskning innehöll vissa delar som inte är i linje med Ibn Rushds värdegrund eller statsbidragsvillkoren, vilket beskrivs i ett tidigare avsnitt i rapporten. Studiematerialen var rapporterade i sex av de 277 arrangemang som Islamiska föreningen genomfört. Baserat på samtal med cirkelledarna och Ibn Rushd-medarbetare är dock Ibn Rushds bedömning att berörda studiematerial och delmoment i arbetsplanerna inte använts i cirklarna, och att verksamheten bedrivits inom ramarna för statsbidragsvillkoren. Det har däremot funnits brister i den granskning av studiematerial som gjorts i planeringsfasen eftersom man inte identifierat de problematiska delarna i innehållet.

Inom ramen för utredningen har samtal förts med föreningen om Uppdrag gransknings reportage²⁵. Föreningsföreträdarna beskriver att man tagit illa vid sig av reportaget och att man tar avstånd från det som framkommit. Vidare säger man att föreningen varken initierat eller uppmuntrat till att utföra vigslar för tidsbegränsade äktenskap. Man betonar att föreningen står för demokratiska värderingar, fred och möten mellan människor samt att man respekterar och jobbar för mångfald och dialog mellan olika trosuppfattningar. Enligt Uppdrag gransknings reportage ska en företrädare för föreningen svarat vid kontakt att hen känner till det föreslagna upplägget med tidsbegränsade äktenskap, men att hen inte kunde eller ville hjälpa till. Föreningen säger däremot till Ibn Rushd att inga personer som är företrädare för föreningen blivit kontaktade av Uppdrag granskning och att de inte känner till vem journalisterna ska ha pratat med.

Alnoor islamiska förening (Gävle)

Alnoor islamiska föreningen är en partipolitiskt obunden förening med säte i Gävle. Enligt föreningens stadgar värnar man om muslimers religiösa rättigheter och strävar efter att bevara dess islamiska identitet. Föreningen sätter stort värde på undervisning i religion och främjar att muslimer ska berika samhället. Man ser värdet i öppenhet, integration och demokrati och vill

²⁵ Personlig kommunikation med styrelseledamöter och verksamhetsansvarig i Islamiska föreningen i Gävle, 17 oktober 2022.

arbeta för fred, broderskap, tolerans och socioekonomisk harmoni. Alnoor var tidigare en del av Islamiska föreningen i Gävle, men 2013 bildades en separat förening. Samarbetet som inletts genom Islamiska föreningen fortsatte med Ibn Rushd under 2013-2014, men avslutades därefter och återupptogs på nytt 2017. Det finns inte så mycket dokumentation från de första åren av samarbetet, men Ibn Rushd-medarbetare som arbetat med föreningen sedan starten beskriver att samarbetet ingicks för att nå nya målgrupper i verksamheten och att man satte gemensamma mål att arbeta med demokrati- och jämställdhetsfrågor samt öka kunskapen om funktionsvariationer och islamofobi. I verksamhetsavtalen från 2020-2021 beskrivs en gemensam målsättning att stärka den svensk-muslimska identiteten och hjälpa medlemmarna att anpassa sig till det svenska samhället genom att bedriva verksamhet om islam och muslimska högtider, språk, historia, jämställdhetsfrågor, samhällskunskap och folkhälsa. En särskild målsättning var att engagera fler kvinnor, ungdomar och barn i verksamheten. Ibn Rushd satsade även på styrelseutbildningar med syfte att stärka den demokratiska strukturen i föreningen.

Under perioden som utredningen omfattar (2015-2021) genomfördes totalt 185 arrangemang med 152 unika deltagare i samarbetet med Alnoor. Deltagarna var främst vuxna, men en mindre andel var barn och unga och det gjordes även särskilda satsningar för äldre och pensionärer. Majoriteten av arrangemangen var studiecirkelverksamhet i ämnen som arabiska språket, samhällsorientering, islamkunskap och koranläsningsteknik, sömnad, hälsa, matkultur, samt bokcirklar om biografier, livsåskådning och historia. Det arrangerades även föreläsningar om religionshistoria, jämställdhet och kvinnors rättigheter, psykisk hälsa och poesi. Verksamheten har enligt cirkulans arbetsplaner syftat till att deltagarna ska kunna utveckla sitt tänkande, öka kunskapen om sin religion och stärkas i sin identitet. Syftet har även varit ökad integration genom att deltagarna lär sig hur det svenska samhället fungerar, förstår sina rättigheter och skyldigheter, lär sig svenska och får bättre förutsättningar på arbetsmarknaden.

Utredningen visar att samarbetet och verksamheten med Alnoor bedrivits enligt statsbidragsvillkor och Ibn Rushds riktlinjer. Ibn Rushd Norra har skrivit ett samarbetsavtal med föreningen, men det har gått förlorat vid ett personalbyte och finns inte dokumenterat i arkivet. Genom granskning av stadgar och information från medarbetare i distriktet kan vi dock konstatera att föreningen har en demokratisk struktur och att det genom dialog och utbildning

säkerställts att föreningen har god kunskap om och ställer upp på Ibn Rushds värdegrund. Det har funnits en nära och löpande kontakt mellan föreningsrepresentanter, cirkelledare och Ibn Rushds medarbetare och Ibn Rushd har ofta besökt verksamheten. Värdegrundsfrågor har varit centrala i samarbetet. Exempelvis deltog föreningsmedlemmar i Ibn Rushds utbildningsinsats om islamofobi 2018 som genomfördes på uppdrag av SST. Ibn Rushd Norra har även arbetat särskilt med insatser riktade till kvinnor i föreningen genom att kartlägga de kvinnliga cirkelledarnas behov och avsätta tid för stöd, utbildning och utveckling av verksamhet med fokus att nå kvinnliga deltagare. Tillsammans med föreningen har distriktet därtill tagit fram en projektplan för ett demokratiprojekt om integration riktat till ungdomar. I Uppdrag granskningens reportage ska en företrädare från Alnoor förening ha sagt att hen känner till det föreslagna upplägget med tidsbegränsade äktenskap, men att hen inte kan eller vill hjälpa till. I samtal Ibn Rushd haft med föreningen bekräftar de att en föreningsföreträdare blivit kontaktad av en man (som de senare förstod var från Uppdrag granskning) som de avvisade²⁶. Föreningen är tydlig med att de är en ideell förening som inte sysslar med vigslar och betonar att de ser upplägget som föreslogs i reportaget som olagligt och att det enligt religionen inte heller är acceptabelt att göra någon illa. De menar att man bör ge stöd till utsatta kvinnor genom att istället hjälpa dem att lösa en svår ekonomisk situation på andra sätt. När man fick kännedom om reportaget drev föreningen på för att ISS skulle inleda en utredning och gå till botten med vad som hänt. Föreningen har också fört samtal med föreningsmedlemmar för att tydliggöra föreningens ställning i frågan.

I verksamhetsanalysen identifierades ett studiematerial som vid närmare granskning innehöll en beskrivning som inte är i linje med Ibn Rushds värdegrund eller statsbidragsvillkoren, vilket beskrivs i ett tidigare avsnitt i rapporten. Materialet var kopplat till en cirkel som enligt arbetsplanens delmoment lyft olika aspekter av shiaislam och däribland tidsbegränsade giftermål. I en intervju beskrev cirkelledaren att utgångspunkten i cirkeln, och i alla föreningens cirklar som behandlar teologiska frågor och levnadssätt, är att svensk lag gäller. Cirkelledaren och deltagarna tolkade regler och reflekterade tillsammans över dem i ljuset av dagens samhälle och de normer och lagar som gäller i Sverige.

²⁶ Personlig kommunikation med föreningsföreträdare för Alnoor förening, 21 oktober 2022.

Al-Hawraa Zainab (Västerås)

Al-Hawraa Zainab är en politiskt oberoende, ideell förening med säte i Västerås kommun. Föreningens bildades 2010 och har enligt stadgarna som målsättning att utveckla sina ca 80 medlemmar positivt bl.a. genom utveckling i sociala frågor och kultur. Ibn Rushd distrikt Mitt hade första dialogen med föreningen om samarbete 2017 och påbörjade ett samarbete 2019 då samarbetsavtal skrevs. Ibn Rushds och föreningens mål har enligt verksamhetsavtalen varit bildning av föreningens medlemmar samt ökad kunskap om och integration i det svenska samhället och sociala livet. Samarbetet har varit inriktat på verksamhetsområdena demokrati, jämställdhet och jämlikhet med målsättningen att motverka all form av våld och diskriminering samt att bedriva aktiviteter som främjar tolerans och stärker ungdomar. 2021 och 2022 sattes särskilda mål för att nå ut till ungdomar i föreningen samt att engagera fler kvinnor i planering och verksamhet.

Från samarbetets start 2019 fram till våren 2022 genomfördes 26 studiecirkelar med 61 unika deltagare i samarbetet. Under 2022 har även ett kulturprogram genomförts. Verksamheten har bedrivits i ämnena matematik, kost och hälsa, samhällskunskap, språk och religionskunskap med fokus på olika religioner samt fördjupande studier i koranläsningsteknik och tolkning. I granskningen av verksamhetens arbetsplaner och studiematerial framgår att verksamheten syftat till att öka deltagarnas förståelse för betydelsen av att bo i ett demokratiskt land och medborgarnas rättigheter och skyldigheter. Cirkeldeltagarna har även strävat efter ökade kunskaper om sina hemländers historia, ökad läs- och skrivförståelse, förstärkta förmågor inom matematik för att underlätta vidare studier, ökad kunskap om kost och hälsa samt ökad förståelse för de religiösa texter som studerats.

Granskningen visar att samarbete och verksamhet genomförts enligt statsbidragsvillkoren och Ibn Rushds riktlinjer. Al-Hawraa Zainabs stadgar visar på en tydlig demokratisk struktur med målsättning att medlemmarna ska medverka utifrån sina intressen. Det finns en struktur för årsmöten, styrelsearbete och medlemsinflytande, vilket styrks av årsmötesprotokoll. År 2020 skedde en omorganisation i distrikt Mitt och samarbetet togs över av en ny medarbetare. Dokumentationen kring samarbetet och verksamheten under övergången är bristfällig. Men den nya medarbetaren som tog över beskriver en nära kontakt med förening och cirkelledare. För de

senaste par åren finns dokumentation om kontinuerlig kontakt med cirkelledarna och verksamhetsbesök ett par gånger i månaden för stöd och uppföljning. Även föreningsrepresentanter beskriver att Ibn Rushd ofta gör besök och ger stöd. Ibn Rushds anordnarskap och värdegrunden samarbetet ska vila på har även tydliggjorts genom föreningsintroduktion, samarbetsavtal och gemensam planering av verksamheten i verksamhetsavtal. Cirkelledarna har genomgått introduktion och cirkelledarutbildning och har vid behov fått uppdatering om nya villkor och riktlinjer. I verksamheten deltar både män, kvinnor och ungdomar. Föreningen har visat intresse för jämställdhetsfrågor, vilket bland annat framgår i en cirkel i samhällskunskap där jämställdhet har lyfts. Distriktet har arbetat särskilt med föreningen för att engagera fler kvinnor i verksamheten och 2022 har man som ett led i det genomfört cirkelledarutbildning för ett par nya, kvinnliga ledare. Det har även förts dialog om föreningsstyrelsens jämställdhetsarbete.

Enligt Uppdrag granskningens reportage ska en föreningsföreträdare för Al-Hawraa Zainab ha sagt i reportaget att hen kan hjälpa till med det föreslagna upplägget för tidsbegränsade äktenskap. I samtal med föreningen i samband med Ibn Rushds utredning uttrycker föreningsföreträdare bestörtning över det som lyfts i reportaget och att föreningen nämns²⁷. Föreningen har försökt ta reda på, men vet inte vem som uttalat sig i föreningens namn. Man säger att man under några tillfällen haft personer som tillfälligt besökt föreningen, men att man inte har några uppgifter att gå på för att kunna avgöra vem det kan vara som Uppdrag granskning kontaktat. Man betonar att föreningen inte har någon vigselförrättare och att man inte utför vigslar. Föreningen har efter reportaget samlat föreningsmedlemmarna för att lyfta tankar och reflektioner. När denna rapport sammanställs finns inget i Ibn Rushds samarbete eller verksamhet med Al-Hawraa Zainab som tyder på att föreningen inte agerat utefter demokratiska principer. Ibn Rushd kommer dock att invänta ISS:s utredningsresultat för att göra en slutlig analys.

Al-Zahraa förening (Västerås)

Al-Zahraa förening är en politiskt oberoende, ideell förening som bildades 1998 i Västerås med syfte att utveckla de ca 280 föreningsmedlemmarna inom kultur och sociala frågor. Ibn Rushd distrikt Mitt inledde samarbete med föreningen 2019, men på grund av en omorganisation i distriktet kom folkbildningsverksamhet inte igång förrän 2020. Målsättningen enligt den

²⁷ Personlig kommunikation med styrelseledamöter från Al-Hawraa Zainab, 20 oktober 2022.

dokumenterade planeringen var att bedriva verksamhet inom kultur, språk, religion, samhällskunskap, matematik, hälsa och demokratifrågor. Samarbetet påverkades dock negativt av distriktets omorganisation som ledde till minskade personalresurser. Enligt medarbetaren som tog över samarbetet 2020 hade samarbetsavtal skrivits 2019, med dokumentationen gick förlorad då den tidigare medarbetaren som inlett samarbetet slutade. Därefter fanns ingen kontakt med föreningen förrän 2020 då Ibn Rushd genomförde föreningskunskaps- och cirkelledarutbildning för ledarna. Fyra studiecirkel startades, men endast en slutfördes. Distriktet upplevde problem i kommunikationen och Ibn Rushds nationella verksamhetsutvecklare med ansvar för medlemsorganisationer kopplades därför in för att stärka dialogen. Men föreningen lämnade slutligen samarbetet hösten 2020 på grund av missförstånd och missnöje kring kommunikationen och de ekonomiska resurser Ibn Rushd kunnat bidra med i verksamheten.

Enligt Al-Zahraas stadgar arbetade föreningen utefter demokratiska principer med strukturer för årsmöte, styrelsearbete och medlemsinflytande, vilket beskrivs i årsmötesprotokoll. Granskningen visar också att de få arrangemang som planerades med föreningen följde statsbidragsvillkoren och Ibn Rushds riktlinjer. Däremot fanns brister i dokumentation av handlingar och bristande kommunikation som slutligen ledde till att samarbetet avslutades. I Uppdrag granskningens reportage ska en föreningsföreträdare för Al-Zahraa ha svarat att hen känner till det föreslagna upplägget med tidsbegränsade äktenskap men att hen inte kan eller vill hjälpa till. Eftersom detta skett efter att samarbetet avslutades med Ibn Rushd och vi inte ser att det funnits några brister i samarbetet eller det rapporterade arrangemanget har Ibn Rushd inte följt upp det direkt med föreningen.

Växjö integrationsförening (Växjö)

Växjö integrationsförening är en ideell förening som bildades 2001 och har sitt säte i Växjö kommun. Enligt stadgarna är föreningens ändamål att bevara barns hemspråk och ge dem en trygg uppväxtmiljö och meningsfulla aktiviteter. Föreningen vill verka för integration i det svenska samhället genom att stärka medlemmars språk och kunskap om den svenska kulturen och dess traditioner, seder och bruk. På föreningens hemsida beskriver föreningen målsättningen att möjliggöra mångkulturella möten och förena människor, oavsett ursprung, kultur, religion, kön eller hudfärg.

Ibn Rushd inledde samarbete med föreningen genom förbundets nationella verksamhetsutvecklare som introducerade föreningen till studieförbundet och folkbildning. Därefter överlämnades samarbetet till Ibn Rushd distrikt Östra som skrev samarbets- och verksamhetsavtal med föreningen 2020. Målen med samarbetet var att arrangera studiecirklar inom ledarskap, jämlikhet, mänskliga rättigheter, språk, historia, föreningskunskap och integration. Särskilda satsningar skulle göras för att nå ungdomar i området genom föreläsningar, samt att främja kvinnors delaktighet genom kompetensutveckling av kvinnliga cirkelledare. Under 2020 genomfördes 11 cirklar med 68 vuxna och ungdomar i arabiska språket, matlagning, arbetsmarknadsorientering, historia och folkbildning om islam. I början av 2021 påbörjades planering inför det nya verksamhetsåret, men föreningen valde strax därefter att lämna samarbetet med Ibn Rushd.

Analysen visar att samarbetet och verksamheten uppfyller statsbidragsvillkoren och Ibn Rushds riktlinjer. Föreningen har uttryckt och arbetat efter demokratiska värderingar i samarbetet. Enligt stadgar och årsmötesprotokoll har föreningen en demokratisk struktur. Verksamheten är i linje med Ibn Rushds värdegrund och uppdrag, vilket bland annat är tydligt i cirklarnas arbetsplaner som beskriver en verksamhet byggd på gemensamt lärande, dialog och reflektion med syftet att skapa intresse för olika kulturer, stärka deltagarnas svensk-muslimska identitet, möjliggöra för deltagarna att bli en del av samhället och stärka den svenska demokratin, bekämpa islamofobi, förbättra samexistens mellan grupper samt stärka idén om människans rätt till frihet och rättvisa. En del av verksamheten var inriktad specifikt på integration av kvinnor genom ökad kunskap om arbetsmarknadsfrågor. Deltagarna diskuterade frågor som vikten av att rösta, jämställdhet, rättigheter och skyldigheter samt hur demokratin fungerar i Sverige. Ibn Rushds anordnarskap säkerställdes genom föreningsintroduktion då villkoren för samarbetet och verksamheten gick igenom, samt genom cirkelledarutbildning för samtliga cirkelledare. Ansvariga medarbetare beskriver att distriktet hade löpande kontakt med förening och ledare och gav mycket stöd. Flera verksamhetsbesök genomfördes, både av ansvarig lokal medarbetare och av den nationella verksamhetsutvecklaren.

I Uppdrag gransknings reportage ska en föreningsföreträdare för Växjö integrationsförening ha svarat att hen kan hjälpa till med det föreslagna upplägget. Eftersom detta skett efter att

samarbetet avslutades med Ibn Rushd och utredningen inte visar på något i samarbetet eller den rapporterade verksamheten som går emot Ibn Rushds värdegrund eller statsbidragsvillkoren så har Ibn Rushd inte följt upp det närmare. Vi kommer dock att ta del av ISS:s utredningsresultat som berör föreningen och därefter göra en slutlig analys.

Svenska Islamiska Unionen (Järfälla)

Svenska Islamiska Unionen är en ideell förening som bildades 1987 och har sitt säte i Järfälla. Föreningens mål är enligt stadgarna att arbeta för kultur, religiösa aktiviteter, kulturmöten och att främja demokrati och medmänsklighet. Föreningen vill kontinuerligt främja och stötta muslimers integrationsprocess i det svenska samhället. Ibn Rushd ingick samarbete med föreningen 2019 då samarbetsavtal skrevs med Ibn Rushds distrikt Stockholm-Uppsala (SU). Året därpå valdes även föreningen in som medlemsorganisation i distrikt SU. Målsättningen i samarbetet har främst varit att engagera ungdomar och stärka ungas identitet genom att tillsammans bedriva studiecirkel och kulturprogram inom livsåskådning, kultur, språk, ungdomsfrågor och matematik. Mellan 2019-2021 har 50 studiecirkel, två kulturprogram och 35 arrangemang inom annan folkbildningsverksamhet arrangerats med totalt 235 unika deltagare. Majoriteten av deltagarna var barn och ungdomar. Verksamheten har bedrivits i ämnen så som persiska språket och poesi, matematik för unga, grundläggande kunskap om islam, mänskliga rättigheter, genusfrågor, spiritualitet, att vara ung och muslim i Sverige, koranvetenskap och historia.

Samarbetet och verksamheten som bedrivits med Svenska Islamiska Unionen har följt statsbidragsvillkoren och Ibn Rushds riktlinjer. Granskning av stadgar och årsmötesprotokoll visar att föreningen är demokratiskt uppbyggd, och verksamheten kopplar tydligt an till statens syften med stödet till folkbildningen och Ibn Rushds värdegrund. Cirkelarnas arbetsplaner beskriver syften som att främja innovation, stärka problemlösningsförmågor, öka tal- och skrivförmåga, stärka deltagarnas identitet och engagemang i samhällsutvecklingen och stärka den svenska demokratin. Distriktets medarbetare har haft löpande kontakt med verksamheten och beskriver folkbildningsmässiga cirkel och engagerade ledare som är drivande och arbetar utifrån en tydlig värdegrund. Föreningen är engagerad i samhällsfrågor och har exempelvis bedrivit föreläsningar om föräldraskap i samarbete med Järfälla kommun, samt deltagit i en konferens om

hedersrelaterat våld arrangerad av ISS och SST under 2022. Cirkelledarna har också visat intresse för att arrangera fler verksamheter riktade till utrikesfödda kvinnor som står långt från arbetsmarknaden, vilket Ibn Rushd har hjälpt till att utveckla genom studiebesök till Ibn Rushds *Kvinnornas Bildningshus* i Flemingsberg.

Svenska Islamiska Unionen förekommer inte i Uppdrag granskningens reportage, men ingick i Ibn Rushds utredning på grund av att föreningen Imam Ali Center, som Svenska Islamiska Unionen har sina lokaler hos, ingick i reportaget. I utredningen har samtal förts med föreningen om reportaget och föreningsföreträdare har uttryckt att man tar avstånd från det som framkommit²⁸.

Kulturföreningen Salman (Järfälla)

Kulturföreningen Salman är en ideell förening i Järfälla. Föreningen har enligt stadgarna som målsättning att stödja och uppmuntra till islamisk identitet samt skapa sådana förhållanden som gör det möjligt att leva i ett mångkulturellt samhälle i Sverige. Man vill bland annat stärka medlemmarnas kunskaper om persisk kultur och språk samt om islam och verka för att skapa ömsesidig informationsgivning mellan bosatta i Sverige vad beträffar deras kulturhistoriska och religiösa bakgrunder. Föreningen är inte medlem i ISS, men Ibn Rushd distrikt SU inledde samarbete med föreningen 2020 genom ett samarbetsavtal. Samma år valdes föreningen även in som medlemsorganisation i distrikt SU. Målen med samarbetet var att stärka den svensk-muslimska identiteten genom att engagera fler att delta i folkbildningsverksamhet, utveckla föreningens kompetens och arrangera verksamheter om demokrati, jämlikhet och om att vara svensk muslim. En särskild målsättning var att starta ett bildningshus i Jakobsberg för att genomföra insatser för utrikesfödda och korttidsutbildade kvinnor. Mellan 2020-2021 genomfördes 14 studiecirkel och 2 arrangemang inom annan folkbildningsverksamhet med totalt 101 unika deltagare. Cirkelna bedrevs inom ämnen som hälsa, matkultur, sömnad, litteraturanlys, föräldraskap i Sverige och svenska språket, shiaislams historia och samhällsvetenskaplig forskning. I slutet av 2021 valde dock Kulturföreningen Salman att lämna samarbetet.

²⁸ Personlig kommunikation med föreningsföreträdare för Svenska Islamiska Unionen, 25 augusti 2022.

Utredningen visar att Kulturföreningen Salman är byggd på en demokratisk värdegrund och struktur. Samarbetet och verksamheten med föreningen har haft ett uttryckligt syfte att stärka deltagarnas möjligheter till utveckling och delaktighet i samhället, i linje med statens syften med stödet till folkbildningen och Ibn Rushds målsättningar. Studiecirkelnas arbetsplaner beskriver att man strävat efter att genom kultur- och kunskapsinsatser stärka deltagarnas identitet och höja kunskapsnivån för att möjliggöra engagemang i samhällsutvecklingen. Man ville bland annat bidra till att underlätta integrationen av ungdomar, öka kunskapen om det svenska samhället och stärka deltagarnas svenska. I samarbetet har det arbetats aktivt med värdegrundsarbete genom utbildningar och utvecklingsinsatser. Under 2020 anordnades exempelvis ett studiebesök för tio cirkelledare till Ibn Rushds satsning *Kvinnornas Bildningshus* i Flemingsberg. Det ledde till uppstarten av *Narjes kvinnohus* i föreningens lokaler i Jakobsberg, en folkbildningsresurs för kvinnor som behöver hjälp och stöttning i syfte att integreras i det svenska samhället. Föreningen har även involverats i Ibn Rushds projekt HOJA (Hälsa Och Jämställdhet för Asylsökande).

Kulturföreningen Salman förekommer inte i Uppdrag granskningens reportage, men ingick i Ibn Rushds utredning på grund av att föreningen Imam Ali Center, som Kulturföreningen Salman har sina lokaler hos, ingick i reportaget. Eftersom detta skett efter att samarbetet avslutades med Ibn Rushd och utredningen inte visar på något i samarbetet eller den rapporterade verksamheten som går emot Ibn Rushds värdegrund eller statsbidragsvillkoren så har Ibn Rushd inte följt upp det närmare med föreningen.

Bilaga 2 - Rutin för research inför verksamhet

Reviderad version, fastställd: 201209

Research inför verksamhet

Att säkerställa att de som ska medverka på våra arrangemang följer vår värdegrund och folkbildningens principer är en del av vårt kvalitetsarbete. Under planeringen av offentliga eller interna arrangemang ska vi därför alltid använda checklistan för research inför verksamhet. Checklistan används alltså både vid samarbete med en förening likväl som i vår öppna verksamhet. All personal ska vara införstådd med att man inte kan bortse eller bryta mot det som står i checklistan.

Varför gör vi research innan verksamheten påbörjas?

Vid flera tillfällen har Ibn Rushd eller våra medlemsorganisationer bjudit in personer med oacceptabla åsikter. Det är misstag som vi inte vill ska upprepas eftersom att det går på tvärs med våra värderingar och det vi som organisation arbetar för. Det kan samtidigt också allvarligt skada vårt varumärke och rykte. Vi vill inte förknippas med personer som fundamentalt bryter mot Ibn Rushds värdegrund som beskrivs i vår idéplattform, som är hatiska eller som för fram odemokratiska eller kränkande åsikter. Det gäller oberoende av vad personens medverkan i våra arrangemang består i – om hen exempelvis är inbjuden som talare, cirkelledare, paneldeltagare eller om det rör sig om ett artistiskt framträdande. Det ska vara tydligt att Ibn Rushd inte står bakom hatiska och kränkande åsikter, därför har vi tagit fram en rutin för att säkerställa att det görs ordentlig research inför all verksamhet.

Vem är ansvarig för researchen?

Den som ansvarar för arrangemanget (arransvarig) ska ansvara för att göra research på personer som ska medverka i vår verksamhet, och det är särskilt viktigt om personerna är internationella gäster. Ytterst ansvarig för att distriktspersonalen känner till rutinen och att research genomförs är distriktschefen. Då det handlar om internationella gäster ska kommunikationsavdelningen på kansliet alltid informeras inför personens medverkan samt delges checklistan.

Att tänka på vid samarrangerade event

Gör en tydlig överenskommelse med arrangörgruppen om vad som gäller för att Ibn Rushd ska kunna vara medarrangör eller anordnare till ett event. Där ska bland annat krav på att Ibn Rushd ska få en lista över alla gäster, både nationella och internationella, i god tid före eventet framgå, och att gäster som uppenbart bryter mot Ibn Rushds värdegrund och/eller som uttryckt hat, hot eller förespråkade våld inte kan medverka på event som Ibn Rushd är med och arrangerar. Var tydlig med samarbetspartners att det kan innebära avtalsbrott att inte följa våra riktlinjer om research på gäster och att vi kan avbryta samarbetet om det medverkar personer som uppenbart bryter mot vår värdegrund och/eller som uttryckt hat, hot eller förespråkade våld på event och kulturarrangemang.

Vad gör vi research på?

Huvudreglerna är att personen inte ska ha uttryckt sig på ett sätt som bryter mot svensk lag eller de sju diskrimineringsgrunderna²⁹, dvs. **kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder**. Följ gärna länken i fotnoten för att läsa mer om vad diskrimineringsgrunderna består av.

Personen får inte heller på något sätt ha uttryckt **hot, hat** eller **förespråkade våld**.

²⁹ <http://www.do.se/om-diskriminering/skyddade-diskrimineringsgrunder/>

Ibland hittas inte något som personen sagt som verkar problematiskt, men hen kan ha kopplingar till nationella eller internationella politiska rörelser eller regimer som står för kränkande eller våldsorienterade åsikter. Ibn Rushd vill inte förknippas med sådana rörelser eller regimer, oavsett vad just den påtänkta personen sagt eller gjort.

Gråzoner

Det finns flera gråzoner där det kan vara svårt att avgöra om det är okej att personen medverkar på våra arrangemang. Att kritisera staten Israel är exempelvis inte något hinder för medverkan, men om man uttryckt sig hatande eller konspiratoriskt om judar är det ett problem.

Har personen tillhört en kontroversiell rörelse men gör det inte längre? Kan något hen har uttryckt tolkas på olika sätt? Har någon journalist eller annan utomstående uttryckt tveksamheter kring personen?

Oavsett varför, om du är osäker på om det du har hittat går över gränsen rapportera alltid till kommunikationsavdelningen på förbundskansliet via kommunikation@ibnrushd.se så hjälper de dig att göra en bedömning.

Hur gör man sökningar?

Gör Googlesökningar på personens namn och ord relaterade till i första hand tidigare nämnda områden för att se om personen har gjort hatiska eller på andra sätt kontroversiella uttalanden som strider mot Ibn Rushds värdegrund, både muntliga och skriftliga.

Gör även en sökning på samma ämnesord och personens namn på Youtube. Videoklipp rankas lågt i Googlesökningens sökträffslista, så det är säkrast att söka direkt på Youtube.

Om personen kommer från ett arabisktalande land kan det vara en idé att göra sökningar på personens namn på sajten memri.org, som drivs av en f.d. israelisk underrättelseofficer som översätter videoklipp från arabiska. Det är inte säkert att du får upp den här sajts sidor i Googles sökresultat, så gå in på sajten och sök direkt där.

Vilka språk ska man söka på?

Detta beror såklart på varifrån den påtänkta talaren kommer ifrån. Det kan dock vara bra att göra sökningar på flera språk utöver svenska och engelska, exempelvis arabiska, franska, tyska eller andra världsspråk.

Har personen ett namn på ett annat språk än svenska?

När exempelvis arabiska namn skrivs med latinska bokstäver kan stavningen variera mycket och du kan behöva göra sökningen på flera stavningar av namnet. Till exempel kan betonade ljud på arabiska ibland dubbeltecknas (t ex aa, jj) och ibland inte. Görs translitereringen av en fransktalande person kan u bli ou. E kan bli a , y kan bli i eller tvärtom. Notera olika stavningar av personens namn i sökresultaten och gör nya sökningar med de nya stavningarna.

Mall för research

Tabellen nedan bör användas som vägledning under arbetet. Notera sökresultaten och länkarna, de kan behövas om andra ska hjälpa dig att ta till ställning om en person kan bjudas in eller inte. Kopiera tabellen nedan för varje person du gör research på.

Research av: [NAMN] till [Arrangemang]			
Datum:			
Research genomförd av: [NAMN] [Distrikt]			
Diskrimineringsgrund	Inte hittat något	Hittat något kontroversiellt	Källor (länkar)
Kön (ex. kvinnors ställning)			
Könsöverskridande identitet eller uttryck (ex. transfobiskt)			
Etnisk tillhörighet (ex. antisemitiskt, afrofbiskt etc.)			
Religion eller annan trosuppfattning (hat mot särskild religion eller olika inriktningar inom en religion)			
Funktionsnedsättning (gäller fysiska, psykiska eller intellektuella begränsningar av funktionsförmåga)			
Sexuell läggning (ex. homofobiskt)			
Ålder			
Annat (ex. tillhör/har tillhört kontroversiell politisk rörelse, representerar kontroversiell regering etc.)			

Krishantering

Ibland upptäcks det för sent att en redan inbjuden person är kontroversiell, i andra fall kan det vara en journalist eller annan utomstående som uppmärksammar oss på något vi har missat i vår research. Oavsett hur vi upptäcker att en person som deltagit eller kommer att delta i något av våra arrangemang är kontroversiell och bryter mot våra värderingar, är det viktigt att i ett tidigt skede se över hur vi bäst krishanterar det. Kontakta genast kommunikationsavdelningen (kommunikation@ibnrushd.se) och kvalitetsavdelningen (kvalitet@ibnrushd.se) på kansliet så ser de över hur vi som organisation bör gå vidare med det aktuella fallet.

Bilaga 3 – Juristutlåtande

Ibn Rushd

Att: Alve Högman

Angående utfående av personuppgifter avseende vissa individer från trossamfund m.m.

BAKGRUND

Hänvisar till vårt telefonsamtal förra veckan. Vi har fått besked från er bland annat om följande. Med anledning av sändning av TV-programmet Uppdrag granskning om tillfälliga äktenskap (av Uppdrag granskning kallade för njutningsäktenskap) den 11 maj 2022 har det uppkommit vissa frågeställningar gällande utfående av information från Islamiska Shiasamfundet ("Shiasamfundet") om ett antal individer som enligt uppgift ska ha varit involverade i s.k. njutningsäktenskap, antingen i egenskap av vigselförrättare eller i egenskap av part som ingått sådant äktenskap. Ni har framställt en förfrågan till Shiasamfundet som uppgett att de har vetskap om vilka individer som är berörda men att de önskar besked från er gällande lagligheten i ett utlämnande av uppgifter om dessa individer till er. Fråga har också uppkommit gällande den behandling av personuppgifterna som Ibn Rushd skulle göra efter det att uppgifterna lämnats ut av Shiasamfundet (i det fall de skulle lämnas ut). Vi har fått i uppdrag att lämna besked i dessa frågor.

Nedan följer först en beskrivning av viktiga begrepp och regler inom dataskyddsområdet sedan följer vår preliminära bedömning.

Vi vill gärna ha en fortsatt dialog med er och stämma av de uppkomna frågeställningarna och hur dessa ska hanteras i praktiken.

VISSA BEGREPP OCH REGLER INOM DATASKYDD SOMRÅDET

Personuppgifter: Personuppgifter är varje upplysning som avser en identifierbar fysisk person, t.ex. namn, adress, telefonnummer, e-postadress.

Behandling: Behandling är varje åtgärd eller kombination av åtgärder beträffande personuppgifter, såsom insamling, registrering, organisering, strukturering, lagring, bearbetning eller ändring, framtagning, läsning, användning, utlämning genom överföring, spridning eller tillhandahållande på annat sätt, justering eller sammanförande, begränsning, radering eller förstöring.

Personuppgiftsansvarig: Personuppgiftsansvarig är den som ensam eller tillsammans med annan bestämmer ändamålen och medlen för behandlingen av personuppgifter.

Dataskyddsförordningens tillämplighet: Dataskyddsförordningen är tillämplig på behandling av personuppgifter som sker helt eller delvis automatiserat och på manuell behandling av personuppgifter som ingår i eller kommer att ingå i ett register.

Ändamål med behandling: Personuppgifter ska bara samlas in för särskilda, uttryckligt angivna och berättigade ändamål och inte senare behandlas på ett sätt som är oförenligt med dessa ändamål.

Rättslig grund: Enligt dataskyddsförordningen (GDPR) krävs att det finns en rättslig grund för behandling av personuppgifter. Det finns sex olika rättsliga grunder i GDPR. Dessa är

- i) samtycke från den registrerade till behandlingen av personuppgifter,
- ii) fullgörande av avtal,
- iii) fullgörande av rättslig förpliktelse (t.ex. enligt bokföringslagen som stadgar att bokföringsunderlag ska sparas i sju år plus innevarande räkenskapsår – i sådana underlag kan förekomma personuppgifter som då får sparas),
- iv) för att skydda intressen som är av grundläggande betydelse för den registrerade,
- v) för att utföra en uppgift av allmänt intresse eller som ett led i myndighetsutövning (detta kan tillämpas främst av myndigheter men även av privata aktörer om det finns stöd i lag för att utföra uppgiften),
- vi) om behandlingen är nödvändig för ändamål som rör den personuppgiftsansvariges eller en tredje parts berättigade intressen, om inte den registrerades intressen eller grundläggande rättigheter och friheter väger tyngre och kräver skydd av personuppgifter.

Känsliga personuppgifter (s.k. särskilda kategorier av personuppgifter): Vad gäller känsliga personuppgifter, såsom uppgifter om en individs politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse eller medlemskap i fackförening, sexualliv eller sexuell läggning, eller genetiska eller biometriska uppgifter, är huvudregeln är att behandling av sådana personuppgifter är förbjuden. Känsliga personuppgifter kan behandlas i bland annat följande fall.

- Om den registrerade har lämnat sitt uttryckliga samtycke,
- Behandlingen är nödvändig för att den personuppgiftsansvariga ska kunna fullgöra skyldigheter och rättigheter inom arbetsrätten och på områdena social trygghet och socialt skydd,
- Behandlingen utförs inom ramen för berättigad verksamhet med lämpliga skyddsåtgärder inom en förening eller annat icke vinstdrivande organ som har ett politiskt, filosofiskt, religiöst eller fackligt syfte förutsatt att behandlingen enbart rör sådana organs medlemmar eller tidigare medlemmar eller personer som pga organets ändamål har regelbunden kontakt med detta och att personuppgifterna inte lämnas ut utanför det organet utan den registrerades samtycke.
- Behandlingen rör personuppgifter som en registrerad själv har offentliggjort,
- Behandlingen är nödvändig för att fastställa, göra gällande eller försvara rättsliga anspråk,
- Behandlingen är nödvändig med hänsyn till ett viktigt allmänt intresse, på grundval av unionsrätten eller nationell rätt osv.

Uppgift om brott: Behandling som rör fällande domar i brottmål och överträdelser eller därmed sammanhängande säkerhetsåtgärder får bara enligt GDPR behandlas av myndigheter som huvudregel. I Sverige gäller även att uppgift om misstanke om brott inte får behandlas av annan än myndighet som huvudregel.

Informationsplikten: Enligt GDPR ska den personuppgiftsansvariga lämna information till de registrerade om behandlingen av personuppgifter. Informationen ska bland annat innefatta uppgift om vem som är personuppgiftsansvarig med kontaktuppgifter, ändamål och rättslig grund för behandlingen, mottagare av uppgifterna, lagringsperiod, rätt att klaga till tillsynsmyndigheten som i Sverige är Integritetsskyddsmyndigheten (IMY) m.m.

De registrerades rättigheter: Det ska framhållas att den registrerade har ett antal rättigheter enligt GDPR och dessa är bland annat:

- Rätt till information om behandlingen av personuppgifter och rätt till tillgång, s.k. registerutdrag,
- Rätt att få felaktiga personuppgifter rättade och rätt att få personuppgifter kompletterade,
- Rätt till radering (dvs. rätt att bli bortglömd) i vissa fall,
- Rätt till begränsning av behandling,
- Rätt till s.k. dataportabilitet, dvs. rätt att få personuppgifter som registrerad själv lämnat till den personuppgiftsansvariga överflyttade till annan personuppgiftsansvarig, i vissa fall,
- Rätt att göra invändningar bland annat mot direktmarknadsföring.

BEDÖMNING

Vår utgångspunkt är att dataskyddsförordningen är tillämplig, dvs. att det gäller automatiserad behandling av personuppgifter eller manuell behandling av personuppgifter i form av upprättande av en förteckning, ett register, som det går att söka i efter person. Vi

har fått information om att de personuppgifter som ämnar behandlas gäller mellan ca 5-10 individer eller möjligen flera.

Utlämnande av personuppgifter från Shiasamfundet

Första ledet blir att bedöma om Shiasamfundet kan lämna ut uppgifter till er. Enligt uppgift vet Shiasamfundet vilka individer som är berörda. Det skulle vara mycket olyckligt om fel individer pekats ut och om uppgifter om dessa skulle lämnas över till er. Shiaförbundet är personuppgiftsansvariga för uppgifter om deras medlemmar. Det handlar om känsliga personuppgifter då det kommer att avslöjas religiös tillhörighet och möjligen även sexuell läggning avseende berörda individer om uppgifterna skulle lämnas ut. Som framgår ovan krävs alltid en rättslig grund för att få behandla personuppgifter. Vidare framgår ovan att för känsliga personuppgifter gäller särskilda regler. Shiaförbundet torde själva kunna behandla personuppgifterna då behandlingen rimligtvis utförs inom ramen för berättigad verksamhet med lämpliga skyddsåtgärder inom trossamfundet (förening med religiöst syfte) och gäller medlemmar eller tidigare medlemmar eller personer som på grund av föreningens ändamål har regelbunden kontakt med föreningen. Personuppgifterna får dock inte lämnas ut utanför trossamfundet utan den registrerades samtycke (se ovan). Detta innebär att Shiaförbundet inte skulle kunna lämna ut uppgifterna till er utan de registrerades samtycke, vilket vi utgår från inte går att inhämta/inte kommer att inhämtas. Vår bedömning är att ingen av de andra rättsliga grunderna är tillämpliga. Detta innebär att det synes svårt att ange någon rättslig grund som Shiaförbundet skulle kunna stödja sig på för utlämnande av personuppgifterna till er.

Ibn Rushds behandling av personuppgifterna

Nästa led att bedöma blir en situation då Shiaförbundet ändå skulle välja att lämna ut personuppgifterna till er. Vi ser det som svårt att finna en rättslig grund som ni kan basera er behandling på. Eventuellt kan de känsliga personuppgifterna som det är tal om här behandlas av Ibn Rushd i egenskap av förening med religiöst syfte på den rättsliga grunden som anges i stycket ovan, dvs. om behandlingen av personuppgifterna utförs inom ramen för berättigad verksamhet med lämpliga skyddsåtgärder inom studieförbundet och gäller medlemmar, tidigare medlemmar eller personer som på grund av studieförbundets ändamål har regelbunden kontakt med studieförbundet,

Vidare kan ifrågasättas vilket ändamål behandlingen skulle ske för. Det torde inte finnas något syfte med behandlingen som är förenligt med GDPR. Enligt uppgift skulle personuppgifterna behandlas för att förhindra att dessa individer anordna studiecirkel i er regi eller att de anmäler sig att delta på studiecirkel som ni anordnar.

Det är inte nödvändigtvis så att den som har vikt eller den som har ingått ett tillfälligt äktenskap har gjort något fel. Tillfälliga äktenskap är tillåtna, dock att det finns regler som ska följas för att ett tillfälligt äktenskap ska anses förenligt med de regler som uppställts såsom att båda parterna ska vara förståndiga och mogna, dvs. ha nått en ålder som gör att de kan avgöra vad som är bra och dåligt för dem samt att båda måste ingå äktenskapet av fri vilja. På Shiasamfundets webbplats framgår bland annat att brudgåva ges av mannen till kvinnan även i ett tidsbegränsat äktenskap. Kanske kan något av de tillfälliga

äktenskapen innefatta någon form av brott men det är inte någon som har blivit dömd för något oss veterligen. Dessutom vad gäller brott får inte annan än myndighet som huvudregel behandla uppgift om brott och inte heller uppgift om misstanke om brott.

På Shiasamfundet webbplats anges också bland annat att det i praktiken är omöjligt att använda tidsbegränsade äktenskap för ändamålet prostitution då kvinnan har en vänteperiod innan hon får ingå ett nytt äktenskap. Vidare anges att flera rättslärda har uttalat att tidsbegränsade äktenskap inte får göras med prostituerad. Dock medges att missbruk kan förekomma.

Frågor som uppkommer är vidare vilka som skulle ha åtkomst till uppgifterna och hur länge uppgifterna skulle sparas samt hur länge dessa individer skulle vara förhindrade att hålla i/delta i kurser hos er. Det kan ses som någon form av straff för dessa individer som inte är tidsbestämt. Vad ska till för att en individ ska slippa få sina uppgifter behandlade?

Behandling av den här typen av personuppgifter kan möjligen också anses innefatta ett utpekande av en viss kategori av individer pga religiös tillhörighet och kan i sådant fall innefatta diskriminering.

Hellström Advokatbyrå

Anna Fernqvist Svensson